

3. Η δημιουργία και λειτουργία της Ε.Ε.

3.1 Εισαγωγή

Η ιδέα της γεωγραφικής και πολιτιστικής ενότητας της Ευρώπης μπορεί ν' ανάγεται τουλάχιστον στην αρχαία ελληνική ιστορία, ωστόσο, οι ιστορικές πολιτικο-οικονομικές συνθήκες έφεραν μέχρι και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο τα ευρωπαϊκά κράτη σε αντιπαράθεση (συχνά αιματηρή) μεταξύ τους. Η οικονομική καταστροφή που προέκυψε από τον πόλεμο και η μείωση του γοήτρου της γηραιάς ηπείρου με τη δυναμική εμφάνιση των ΗΠΑ και της Ιαπωνίας μετά τον πόλεμο, έφεραν τα ευρωπαϊκά κράτη πιο κοντά μεταξύ τους και δημιούργησαν την ανάγκη νέων μορφών συνεργασίας για να αντιμετωπιστούν οι προκλήσεις της νέας οικονομικής τάξης, είτε αυτές προέρχονταν από άλλα αναπτυσσόμενα κράτη, είτε προέρχονταν από τις νέο-εκβιομηχανιζόμενες χώρες.

Αμέσως μετά τον πόλεμο, ήδη το 1946, ο Winston Churchill διακήρυξε ότι μόνο η ένωση της Ευρώπης θα ήταν σε θέση να εξασφαλίσει τη διεθνή ειρήνη και ευημερία. (W. Churchill, Πανεπιστήμιο Ζυρίχης, 1946). Πολλοί πολιτικοί της εποχής έβλεπαν επίσης την ένωση της Ευρώπης ως μια λύση στο πολιτικό πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί με την ήττα της Γερμανίας, αλλά και ως μια σημαντική συνεισφορά στην αντιμετώπιση των οικονομικών τους προβλημάτων.

Έτσι, ξεκίνησαν μια σειρά από προσπάθειες, άλλες αποτυχημένες και άλλες επιτυχημένες με στόχο την ένωση όλων των ευρωπαϊκών χωρών και την αποφυγή εχθροπραξιών μέσα στην ίδια ήπειρο, ώστε η ενοποίηση να ωθήσει τα ευρωπαϊκά κράτη στη δημιουργία μιας παγκόσμιας οικονομικής δύναμης, αντίστοιχης των ΗΠΑ. Αποτέλεσμα αυτών των προσπαθειών ήταν η σταδιακή δημιουργία της Ε.Ε.

3.2 Δημιουργία των ΕΚΑΧ/ΕΟΚ/ΕΚΑΕ/ΕΕ

3.2.1 Οι πρώτες προσπάθειες

Στη δεκαετία του '40 δημιουργήθηκε μια σειρά κινήσεων υπέρ της ένωσης της Ευρώπης, από τις οποίες οι κυριότερες ήταν η «Κίνηση για την Ενωμένη Ευρώπη», το «Γαλλικό Συμβούλιο για την Ενωμένη Ευρώπη», ο «Ευρωπαϊκός Συνασπισμός Οικονομικής Συνεργασίας», η «Ευρωπαϊκή Ένωση των Ομοσπονδιακών», η «Σοσιαλιστική Κίνηση για τις Ηνωμένες Πολιτείες της Ευρώπης» και η «Ευρωπαϊκή Κοινοβουλευτική Ένωση» (Lecerf, J. 1969 σ. 4-7).

Ένας από τους λόγους που οι ενώσεις αυτές δεν μπόρεσαν να πετύχουν τους φιλόδοξους στόχους τους ήταν οι διαφωνίες που είχαν μεταξύ τους. Άλλοι θεωρούσαν απαραίτητη την άμεση δημιουργία ενός κράτους σε ομοσπονδιακή μορφή, που θα περιλάμβανε την άμυνα και την εξωτερική πολιτική των κρατών μελών, (οι λεγόμενοι ομοσπονδιακοί – federalists) και άλλοι θεωρούσαν απαραίτητη τη διατήρηση του κυρίαρχου κράτους, (οι λεγόμενοι λειτουργικοί – functionalists) τουλάχιστον σε πρώτο στάδιο.

Η πρώτη επιτυχία που προέκυψε από τις προσπάθειες συνεργασίας των οπαδών της Ενωμένης Ευρώπης ήταν το Συμβούλιο της Ευρώπης, που ιδρύθηκε με σκοπό την ανταλλαγή απόψεων και την πρόταση θέσεων σχετικά με την ευρωπαϊκή πολιτιστική κληρονομιά. Όπως προαναφέρθηκε, το σημαντικότερο επίτευγμα του Συμβουλίου της Ευρώπης είναι ο χάρτης και το Δικαστήριο προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (βλ. παραπάνω). Δεδομένου ότι μια συμφωνία ένωσης σε πολιτικό επίπεδο, που θα μετέφερε τα κυρίαρχα δικαιώματα των κρατών μελών σε κάποια υπερεθνική αρχή, αποδείχτηκε πρακτικά ανεφάρμοστη, οι προσπάθειες των οπαδών της ενωμένης Ευρώπης στράφηκαν σε τομείς που υπόσχονταν άμεσα οικονομικά οφέλη από μια διευρωπαϊκή συνεργασία.

3.2.2 Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα

Συγκεκριμένο και σημαντικό παράδειγμα κλάδου που προσφερόταν για την προσπάθεια ενοποίησης ήταν η χαλυβουργία. Η Ευρώπη, αν και παραδοσιακός παραγωγός χάλυβα, είχε αρχίσει, μετά την κρίση του '29 να χάνει τη διεθνή της ανταγωνιστικότητα. Ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '30, αλλά πολύ περισσότερο λόγω του πολέμου, η ευρωπαϊκή χαλυβουργία επιβίωνε μόνο χάρη στον ισχυρό προστατευτισμό που επέβαλλαν όλα τα ενδιαφερόμενα κράτη, ενώ, αντίθετα, η παραγωγή στις ΗΠΑ και την ΕΣΣΔ αυξανόταν σημαντικά. Η ιδέα της δημιουργίας μιας

μεγάλης εσωτερικής αγοράς άρχισε να ωριμάζει στα σχέδια των ευρωπαϊκών επιχειρήσεων, που ήλπιζαν έτσι να εξασφαλίσουν οικονομίες κλίμακας και δυνατότητες εξειδίκευσης. Με δεδομένο το ενδιαφέρον των παραγωγών, η πολιτική ηγεσία των κυριότερων χαλυβο-παραγωγών κρατών ξεκίνησε μια προσπάθεια ενοποίησης της χαλυβουργίας τους.

Η πρωτοβουλία προήλθε από τον τότε γάλλο υπουργό εξωτερικών Robert Schuman, που το 1950 πρότεινε να τεθούν κάτω από κοινό φορέα με αποφασιστικές αρμοδιότητες η γαλλική και η γερμανική χαλυβουργία, προσφέροντας τη δυνατότητα συμμετοχής σε αυτή την ενοποίηση και σε όσα άλλα ευρωπαϊκά κράτη θα το επιθυμούσαν. Τα σκεπτικό του Schuman ήταν ότι η διασφάλιση της διεθνούς ειρήνης απαιτούσε δημιουργικές προσπάθειες και ότι η οικοδόμηση της Ευρώπης μπορούσε να γίνει μόνον εάν και όταν επιτυγχάνοντο συγκεκριμένα αποτελέσματα σε επί μέρους τομείς. Απαραίτητο στοιχείο για τη διατήρηση της ειρήνης στην Ευρώπη θεωρούσε τη γαλλογερμανική συμμαχία. Η γερμανική κυβέρνηση αντέδρασε αμέσως θετικά, βλέποντας στην πρόταση αυτή μια μοναδική ευκαιρία να ξεφύγει ο σημαντικός κλάδος της χαλυβουργίας (που έχει άμεσες διασυνδέσεις με την πολεμική βιομηχανία) από τον άμεσο έλεγχο των νικητών του πολέμου.

Έτσι δημιουργήθηκε η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα (ΕΚΑΧ), έργο κυρίως του Γάλλου πολιτικού και οικονομολόγου Jean Monnet. Με βάση την ιδρυτική της Συνθήκη, η ΕΚΑΧ είναι μια Κοινοπραξία που σαν αποστολή της αναγνωρίζει τη συνεισφορά της στην οικονομική μεγέθυνση, την αύξηση της απασχόλησης και τη βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στα κράτη μέλη. Τα όργανα της Κοινότητας είναι υποχρεωμένα να:

- α) παρακολουθούν τον τακτικό ανεφοδιασμό της αγοράς
- β) εξασφαλίζουν ίδιες δυνατότητες πρόσβασης στην παραγωγή σε όλους τους καταναλωτές της κοινής αγοράς
- γ) παρακολουθούν τις τιμές, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται και ο εφοδιασμός της αγοράς και δίκαιες αμοιβές των συντελεστών παραγωγής
- δ) υποστηρίζουν τον ελεύθερο ανταγωνισμό και την άριστη κατανομή των οικονομικών πόρων
- ε) βελτιώνουν τις συνθήκες εργασίας και διαβίωσης του εργατικού δυναμικού του κλάδου
- στ) προωθούν τις διεθνείς ανταλλαγές
- ζ) προωθούν τον εκσυγχρονισμό του παραγωγικού δυναμικού.

Ουσιαστικά, η ΕΚΑΧ δεν είναι μια απλή τελωνειακή ένωση, αλλά μια Οικονομική Κοινότητα, που όχι μόνο έχει κοινή εσωτερική και εξωτερική εμπορική πολιτική, αλλά μεταβιβάζει και ένα σημαντικό μέρος των αρμοδιοτήτων των κρατών μελών στα υπερεθνικά όργανα της Κοινότητας, δηλαδή στην Ανωτάτη Αρχή, το Κοινοβούλιο, το Συμβούλιο και το Δικαστήριο.

Η Ανωτάτη Αρχή ήταν η κεντρική διοίκηση, που εξασφάλιζε τη λειτουργία και τον σεβασμό των κανόνων της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Η Ανωτάτη Αρχή είχε σημαντικές διοικητικές δικαιοδοσίες (όπως η ρύθμιση κατώτατων τιμών) και τη δυνατότητα επιβολής προστίμων στις εταιρίες που έκρινε ότι δε συμμορφώνονται με το πνεύμα και το γράμμα της Συνθήκης. Είναι σημαντικό να αναφερθεί εδώ ότι οι υπερεθνικές δικαιοδοσίες της ΕΚΑΧ είναι μεγαλύτερες από ό, τι των άλλων δύο Κοινοτήτων, πράγμα του φαίνεται από τον συσχετισμό δυνάμεων Ανωτάτης Αρχής – Συμβουλίου σε όφελος της πρώτης.

Την αρχική Συνθήκη ΕΚΑΧ προσυπέγραψαν στις 18 Απριλίου 1951 οι κυβερνήσεις της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Δυτικής Γερμανίας, της Ολλανδίας, του Βελγίου, της Ιταλίας, της Γαλλίας και του Λουξεμβούργου. Μετά από την κύρωση από τα εθνικά κοινοβούλια των πρώτων έξι κρατών μελών, η Συνθήκη άρχισε να ισχύει τον Φεβρουάριο του 1953. Η ΕΚΑΧ πέτυχε μέσα σε σύντομα χρονικό διάστημα (με τη βοήθεια της γενικής οικονομικής συγκυρίας και τον πόλεμο της Κορέας) να βελτιώσει τις συνθήκες ελεύθερου ανταγωνισμού μέσα στην Κοινότητα, να εξασφαλίσει χρηματοδότηση στις επιχειρήσεις που χρειάζονταν αναδιάρθρωση και γενικά να βελτιώσει σημαντικά τη διεθνή ανταγωνιστικότητα της ευρωπαϊκής χαλυβουργίας. Συγχρόνως, κατάφερε να εξασφαλίσει αύξηση των ενδοκοινοτικών συναλλαγών Π.χ. Μέσα σε μια πενταετία, οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές αυξήθηκαν κατά 21% για τον γαιάνθρακα, 25% για τα σιδηρομέταλλευμα, 175% για τα παλιοσίδηρα και 157% για τα προϊόντα σιδηρουργίας. Από το 1953 ως το 1958, οι τιμές αυξήθηκαν αντίστοιχα κατά 31% στο Ηνωμένο Βασίλειο, 34% στις ΗΠΑ και μόνο 10% στα κράτη μέλη της ΕΚΑΧ (Lecerf, J., 1969 σ. 27-28). Παράλληλα, πέτυχε βελτίωση των όρων εργασίας και κυρίως της ασφάλειας των εργαζομένων στα ανθρακωρυχεία και εξεύρεση απασχόλησης σε όσους εργαζόμενους απολύθηκαν από τη χαλυβουργία στο πλαίσιο της αναδιάρθρωσης της, σε νέες δραστηριότητες.

Οι πρώτες αυτές επιτυχίες της ΕΚΑΧ υπήρξαν σημαντικός παράγων επιρροής για τη δημιουργία και άλλων κοινοτήτων παρόμοιας μορφής και ενέπνευσαν τη δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας. Βέβαια, τις πρώτες επιτυχίες διαδέχτηκαν σημαντικά προβλήματα, ιδίως όταν άρχισε η οικονομική κρίση της δεκαετίας του '70. Η χαλυβουργική πολιτική της τελευταίας δεκαετίας απέδειξε ότι όταν η ΕΚΑΧ έπρεπε να κάνει μια στρατηγική επιλογή, στην εποχή της κρίσης υπερπαραγωγής, μεταξύ προστασίας του status quo και αναπτυξιακής αντιμετώπισης του κλάδου, προτίμησε την πρώτη.

3.2.3 Η δημιουργία της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας

Μετά την επιτυχία της ΕΚΑΧ, αυξήθηκαν οι προσπάθειες για την ενοποίηση της ευρωπαϊκής οικονομίας και σε άλλους κλάδους, όπως πρωτοβουλίες συνεργασίας των σιδηροδρομικών συρμών, όπου μια πολυεθνική σύμβαση προσδιόρισε τα χαρακτηριστικά ενός ορισμένου αριθμού βαγονιών που θα είχαν ελευθερία να διασχίζουν τα σύνορα και να εναλλάσσονται μεταξύ τους, μειώνοντας έτσι σημαντικά το αργούν δυναμικό και κατά συνέπεια το κόστος των σιδηροδρομικών μεταφορών στην Ευρώπη. Αλλά οι προσπάθειες αυτές (που αφορούν επίσης σε συνεργασίες στον τραπεζικό τομέα, στη διεθνή τηλεφωνία, στην ηλεκτροδότηση κ.λπ.) δεν είχαν τον χαρακτήρα οικονομικής ενοποίησης, μια και αναφέρονταν σε συνεργασία οργανισμών και όχι κρατών. Η πρώτη σημαντική πρωτοβουλία μετά τη δημιουργία της ΕΚΑΧ ήταν η πρόταση για τη δημιουργία μιας «Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας».

3.2.4 Οι προσπάθειες ενοποίησης της ευρωπαϊκής άμυνας

Η ιδέα για την αναγκαιότητα επανεξοπλισμού της Γερμανίας, υπό τον έλεγχο κάποιων συμμαχικών δυνάμεων, οδήγησε τον τότε πρωθυπουργό της Γαλλίας R. Plaven να προτείνει ανεπίσημως, κατά τη διάρκεια του πολέμου της Κορέας, την ιδέα μιας Ευρωπαϊκής Αμυντικής Κοινότητας.

Τα έξι κράτη μέλη της ΕΚΑΧ, παρά τις σοβαρές επιφυλάξεις μέρους του πολιτικού κόσμου σε καθένα απ' αυτά, συζήτησαν ευρύτατα το θέμα και κατέληξαν σε ένα σχέδιο συνθήκης, που το υπέγραψαν και επρόκειτο να κυρωθεί από τα εθνικά Κοινοβούλια. Οι προσπάθειες αυτές καθυστέρησαν μέχρι τα 1954, με αποτέλεσμα η αλλαγή του γεωπολιτικού περιβάλλοντος και κυρίως η ειρήνη στην Κορέα να μεταβάλλουν τις ανάγκες της ευρωπαϊκής άμυνας. Έτσι, ενώ τη συνθήκη είχαν κυρώσει μέχρι τότε μόνο το ολλανδικό και το γερμανικό Κοινοβούλιο, η Γαλλία ανακοίνωσε επισήμως ότι δεν ήταν διατεθειμένη να θέσει τον στρατό της στην εξουσία μιας υπερεθνικής αρχής (MEUSY, M., σ. 11) (αντίστοιχης της Ανωτάτης Αρχής της ΕΚΑΧ), θεωρώντας τον αμυντικό τομέα βασικό συστατικό στοιχείο της εθνικής κυριαρχίας.

Η αποτυχία της δημιουργίας της ευρωπαϊκής αμυντικής κοινότητας δημιούργησε κάποια καθυστέρηση και απροθυμία για νέες πρωτοβουλίες, κυρίως σε ό,τι αφορά στην πολιτική ενοποίηση. Έτσι, μέχρι το 1954, τα πολιτικό σκηνικό παρέμενε μάλλον νεφελώδες και δεν υπήρξε καμία συγκεκριμένη πρόοδος ή πρόταση για νέα εγχειρήματα. Σημειώθηκε μάλιστα μια σειρά παραιτήσεων πολιτικών προσωπικοτήτων από πολύ ψηλές θέσεις σε διεθνείς οργανισμούς, σε ένδειξη διαμαρτυρίας για την αδράνεια της πολιτικής ηγεσίας των ενδιαφερομένων κρατών.

3.2.5 Οι συζητήσεις για μια ευρύτερη προσπάθεια ένωσης

Μετά από πολλές συζητήσεις και προσπάθειες, οι χώρες Benelux (Βέλγιο, Ολλανδία και Λουξεμβούργο), οι οποίες ήδη είχαν προχωρήσει σε μεταξύ τους δασμολογικό αφοπλισμό από το 1944, πρότειναν επισήμως στους εταίρους τους τα Μάιο του 1955 να διευρύνουν τη συνεργασία τους και σε νέους τομείς και να βρεθεί ένα πρακτικό σχήμα για να επιτευχθεί ένας δρόμος ενοποίησης αποδεκτός απ' όλους, που θα μείωνε όσο το δυνατόν λιγότερο την εθνική κυριαρχία, ώστε να μην παρατηρηθούν δυσκολίες αντίστοιχες με αυτές της κύρωσης της συνθήκης της ευρωπαϊκής αμυντικής κοινότητας. Τον Ιούνιο του 1955 πραγματοποιήθηκε η σύνοδος του Συμβουλίου των Υπουργών Εξωτερικών της ΕΚΑΧ στη Μεσσίνα, όπου συζητήθηκε το μνημόνιο των χωρών του Benelux, το οποίο πρότεινε σταδιακή κατάργηση όλων των τελωνειακών δασμών μεταξύ των κρατών μελών της ΕΚΑΧ, και μία εναλλακτική και λιγότερο φιλόδοξη πρόταση της Γερμανικής Κυβέρνησης, που είχε γίνει ιδιαίτερα επιφυλακτική μετά την προηγούμενη αποτυχία. Με τη λήξη της συνόδου στη Μεσσίνα, οι υπουργοί αποφάσισαν να καταρτίσουν ένα πρόγραμμα συνεργασίας στον τομέα των μεταφορών και της ενέργειας και να ξεκινήσουν την προετοιμασία μιας Κοινής Αγοράς για τα σύνολο των προϊόντων των έξι χωρών.

Η σύνοδος στη Μεσσίνα έμεινε στην ιστορία των Ε.Κ. σαν η αρχή της δημιουργίας της Ευρωπαϊκής Κοινής Αγοράς, αν και στην πραγματικότητα ήταν η επίσημη έκφραση της πολιτικής βούλησης των έξι ιδρυτικών μελών της να διερευνήσουν τις εναλλακτικές δυνατότητες για την πραγματοποίηση κάποιας μορφής ευρωπαϊκής ενοποίησης. Τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των ενδιαφερομένων κυβερνήσεων και του Ηνωμένου Βασιλείου, που είχε αποφασιστεί να προσκληθεί σαν παρατηρητής και δυνάμει εταίρος, ανέλαβε ο Paul Henry Spaak, τότε υπουργός εξωτερικών του Βελγίου, βασικό στέλεχος στη δημιουργία του Benelux και ένθερμος υποστηρικτής της Ευρωπαϊκής ενοποίησης.

Όμως, παρά τη σαφή έκφραση της πολιτικής βούλησης, κάθε κράτος έβλεπε με διαφορετικό τρόπο την ενωμένη Ευρώπη και, κυρίως, κάθε κυβέρνηση ενδιαφερόταν να διασφαλίσει τα δικά της οικονομικά συμφέροντα στη νέα κοινότητα: η Γαλλία να πετύχει σημαντική προστασία έναντι των τρίτων χωρών για τα αγροτικά της προϊόντα, η Γερμανία να διευρύνει την αγορά για τη βιομηχανική της παραγωγή και η Ιταλία να αναγνωριστούν τα προβλήματα περιφερειακής ανάπτυξης που αντιμετώπιζε στο εσωτερικό της.

Επιπλέον, παρουσιάστηκε εκ νέου το πρόβλημα της απροθυμίας των κρατών να μεταβιβάσουν αρμοδιότητες σε υπερεθνικά όργανα. Έτσι, η προπαρασκευαστική επιτροπή που επιφορτίστηκε να εισηγηθεί στις κυβερνήσεις το τελικό σχήμα, είχε να διαλέξει μεταξύ μιας απλής τελωνειακής ένωσης, μιας κοινής αγοράς σε περιορισμένα αριθμό κλάδων και μιας κοινής αγοράς με τελικό στόχο την πολιτική ενοποίηση.

Η προπαρασκευαστική επιτροπή κατέληξε το 1956 σε δύο σχέδια συνθηκών, το ένα αφορούσε την Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ) που περιλάμβανε όλη την αγροτική και βιομηχανική παραγωγή των έξι (πλην του χάλυβα που θα εξακολουθούσε να ρυθμίζεται με βάση τη Συνθήκη ΕΚΑΧ) και το δεύτερο την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ).

3.2.6 Οι Συνθήκες της Ρώμης

Το βασικό προσόν των δύο Συνθηκών ήταν ότι κατάφεραν να πετύχουν ένα συμβιβασμό μεταξύ των επιδιώξεων και των παραχωρήσεων έξι κρατών με διαφορετικά συμφέροντα, καλύπτοντας και το θέμα της μεταβίβασης των αρμοδιοτήτων σε υπερεθνικά όργανα. Για να μπορέσει να επιτευχθεί αυτός ο ευρύτερος συμβιβασμός, οι δύο νέες Κοινότητες κατέληξαν να διαθέτουν στον τομέα τους λιγότερο αποφασιστική αρμοδιότητα από ό,τι η ΕΚΑΧ. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, που έπαιζα τον εκτελεστικό ρόλο σε ΕΟΚ/ΕΚΑΕ είχε πολύ λιγότερες δικαιοδοσίες από την Ανωτάτη Αρχή της ΕΚΑ (εξ ου και η συμβολική αλλαγή του ονόματος). Τις βασικές αποφάσεις τις έπαιρνε το Συμβούλιο Υπουργών, στο οποίο εκπροσωπούνταν τα κράτη μέλη, τα εθνικά δηλαδή και όχι τα υπερεθνικά συμφέροντα.

Παρά τα οικονομικά και πολιτικά προβλήματα που προέκυψαν και είχαν ως συνέπεια την καθυστέρηση της διαδικασίας, τα κείμενα των δύο συνθηκών υπογράφηκαν τον Μάρτιο του 1957 στη Ρώμη (γι' αυτό και έχουν μείνει στην ευρωπαϊκή ιστορία ως Συνθήκες της Ρώμης) και κυρώθηκαν έγκαιρα από όλα τα Κοινοβούλια. Έτσι ξεκίνησε η ευρύτερη προσπάθεια της ευρωπαϊκής ενοποίησης.

3.2.7 Η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Η ευρύτερη και σημαντικότερη από τις δύο συνθήκες αφορούσε τη δημιουργία μιας ευρωπαϊκής κοινής αγοράς, με σκοπό την προοδευτική εναρμόνιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών και της συντονισμένης ανάπτυξης στο σύνολο του κοινοτικού εδάφους. Για να επιτευχθεί αυτός ο στόχος προβλεπόταν:

- η κατάργηση των δασμολογικών και παρα-δασμολογικών εμποδίων
- η θέσπιση ενός κοινού εξωτερικού δασμολογίου και μιας κοινής εξωτερικής εμπορικής πολιτικής
- η κατάργηση των εμποδίων στην ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων
- η δημιουργία μιας κοινής αγροτικής πολιτικής
- η δημιουργία μιας κοινής πολιτικής στον τομέα των συγκοινωνιών

- η εξασφάλιση συνθηκών ελεύθερου ανταγωνισμού
- ο συντονισμός και η εναρμόνιση της οικονομικής πολιτικής των κρατών μελών, παίρνοντας όμως ιδιαίτερα υπόψη τις δυσκολίες του ισοζυγίου εξωτερικών πληρωμών
- η δημιουργία ενός Κοινωνικού Ταμείου και μιας Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και
- η ειδική σύνδεση με τις πρώην αποικίες.

Τα όργανα διαχείρισης της ΕΟΚ που θεσπίστηκαν ήταν αντίστοιχα με αυτά της ΕΚΑΧ, δηλαδή ένα Κοινοβούλιο, ένα Συμβούλιο Υπουργών, μια Επιτροπή (που αντιστοιχεί στην Ανωτάτη Αρχή) και ένα Δικαστήριο.

3.2.8 Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (ΕΚΑΕ)

Συγχρόνως με τη Συνθήκη ΕΟΚ, υπογράφηκε στη Ρώμη και στη συνέχεια κυρώθηκε από τα εθνικά Κοινοβούλια, η Συνθήκη ΕΚΑΕ, που στόχευε στη δημιουργία και γρήγορη προώθηση της πυρηνικής ενέργειας. Τα μέσα που αναγνώριζε η Συνθήκη για την επιτυχία του στόχου αυτού ήταν:

- η ανάπτυξη της έρευνας και η διάδοση των τεχνικών γνώσεων
- η δημιουργία προδιαγραφών ασφαλείας και ο έλεγχος της τήρησής τους, για να εξασφαλιστεί το επίπεδο υγείας του πληθυσμού των Ε.Κ. και των εργαζομένων στις εγκαταστάσεις ατομικής ενέργειας
- η διευκόλυνση των επενδύσεων και η δημιουργία υποδομής για τη χρήση της πυρηνικής ενέργειας
- η εξασφάλιση της αγοράς σε πρώτες ύλες
- η εξασφάλιση της χρήσης των υλικών μόνο για τους στόχους στους οποίους προορίζονται
- η εξασφάλιση της ελεύθερης κυκλοφορίας και πρόσβασης κεφαλαίων, πρώτων υλών και ειδικευμένων επιστημόνων

Η μεγάλη τεχνολογική σχέση μεταξύ πυρηνικής ενέργειας για ειρηνικούς σκοπούς και για πολεμική χρήση και οι τυχόν επιπτώσεις της στον αμυντικό τομέα ελήφθησαν σοβαρά υπόψη από τη Συνθήκη. Όπως και στη Συνθήκη ΕΟΚ, έτσι και εδώ προβλέπονταν ως διοικητικοί θεσμοί ένα Κοινοβούλιο, ένα Συμβούλιο Υπουργών, μια Επιτροπή και ένα Δικαστήριο.

Δεδομένου ότι η Συνθήκη ΕΚΑΕ αναφερόταν σε ένα πολύ περιορισμένο φάσμα οικονομικών δραστηριοτήτων, το ενδιαφέρον της για την οικονομία των κρατών μελών ήταν πιο περιορισμένο απ' ό,τι των Συνθηκών ΕΟΚ και ΕΚΑΧ, που επηρέαζαν το σύνολο των οικονομικών δραστηριοτήτων των κρατών μελών.

3.2.9 Η ενοποίηση των τριών Κοινοτήτων

Η ύπαρξη τριών διαφορετικών Κοινοτήτων με τα ίδια κράτη μέλη και παρεμφερείς στόχους παρουσίαζε κάποια γραφειοκρατικά προβλήματα, έλλειψη συντονισμού και σημαντική διασπάθιση πόρων σε διοικητικές διαδικασίες. Έτσι, τα κράτη μέλη, συγχρόνως με την υπογραφή των Συνθηκών της Ρώμης, υπέγραψαν και μια Συμφωνία Κοινών θεσμών των Ε.Κ., που προέβλεπε:

- κοινό Κοινοβούλιο για ΕΟΚ και ΕΚΑΕ, το οποίο θα υποκαθιστούσε και το Κοινοβούλιο της ΕΚΑΧ, που λειτουργούσε ήδη στο πλαίσιο της Συνθήκης του Παρισιού
- κοινό Δικαστήριο για ΕΟΚ και ΕΚΑΕ, και υποκατάσταση του δικαστηρίου της ΕΚΑΧ, με στόχο την ερμηνεία του συνόλου του κοινοτικού δικαίου
- κοινή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, συμβουλευτικό όργανο της ΕΟΚ και της ΕΚΑΕ.

Το γεγονός όμως ότι η καθημερινή διοίκηση των Ε.Κ. ασκείτο από δύο διαφορετικές Επιτροπές (ΕΟΚ και ΕΚΑΕ), την Ανωτάτη Αρχή της ΕΚΑΧ και τα τρία Συμβούλια Υπουργών, δημιούργησε γραφειοκρατική δυσλειτουργία, με αποτέλεσμα τα κράτη μέλη να υπογράψουν το 1965 μια νέα Συνθήκη εγκαθίδρυσης ενός ενιαίου Συμβουλίου και μιας ενιαίας Επιτροπής, που θα υποκαθιστούσαν τους θεσμούς που ήδη λειτουργούσαν. Με τη Συνθήκη αυτή ολοκληρώθηκε η διαδικασία θεσμικής ενοποίησης των τριών Κοινοτήτων, αλλά για κάθε μια απ' αυτές εξακολουθεί να ισχύει το κοινοτικό δίκαιο, με βάση το γράμμα και το πνεύμα της ιδρυτικής της συνθήκης. Έτσι, παρά την ενοποίηση των διοικητικών μηχανισμών, συνέχισαν να υφίστανται τρεις Ευρωπαϊκές Κοινοότητες.

3.2.10 Τα στάδια εμβάθυνσης

Θεωρητικά η ΕΟΚ, η οποία δημιουργήθηκε το 1958, είναι μια κοινή αγορά, το τρίτο στάδιο του Balassa, καθώς έχει κοινή εξωτερική πολιτική και ελεύθερη διακίνηση συντελεστών παραγωγής και προϊόντων, καθώς επίσης και στοιχεία από Οικονομική Κοινότητα, αφού η ΚΑΠ αποτελεί οικονομική πολιτική.

Το 1974 ξεσπά η πρώτη πετρελαϊκή κρίση: οι χώρες του ΟΠΕΚ (Οργανισμός Πετρελαιοπαραγωγών Εξαγωγικών Χωρών) αυξάνουν την τιμή του πετρελαίου, γεγονός που επιφέρει ένα ισχυρό πλήγμα από την πλευρά της προσφοράς και προκαλείται διεθνής οικονομική κρίση. Κατά την περίοδο 1974-1982 συνυπάρχουν πληθωρισμός με υψηλά ποσοστά ανεργίας. Το θεωρητικό υπόβαθρο της εποχής (καμπύλη Phillips, νόμος Okun), που εκτιμούσε ότι υπάρχει αντίστροφη σχέση ανεργίας και πληθωρισμού κατέρρευσε με έξαρση του, μέχρι τότε αγνώστου στασιμοπληθωρισμού και μεγάλα ελλείμματα στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, λόγω της μεταφοράς πόρων

στις χώρες του ΟΠΕΚ. Χωρίς θεωρητικό υπόβαθρο και κεφάλαια για να αντιμετωπιστεί η κρίση, τα κράτη μέλη προσπάθησαν καθένα χωριστά να σώσει την εθνική του οικονομία. Η περίοδος αυτή υπήρξε ασυντόνιστη με τα κράτη-μέλη να εκτιμούν ότι τα υπερεθνικά όργανα δεν είχαν τη δυνατότητα να αντιμετωπίσουν την κρίση, η δε Επιτροπή δεν ήταν σε θέση να αντιμετωπίσει το μεγάλο αριθμό εθνικών παραβιάσεων που γίνονταν στο πνεύμα της αντιμετώπισης της κρίσης. Έτσι πρακτικά (και παράνομα) ξεκίνησε μια περίοδος νεο-προστατευτισμού με κύριο χαρακτηριστικό την έξαρση παρα-δασμολογικών εμποδίων. Η διαδικασία της ενοποίησης οπισθοδρομεί αισθητά.

Η πορεία αυτή, που κινδύνευε να σταματήσει την ενοποιητική διαδικασία των ΕΚ αντιστράφηκε μετά το τέλος της πετρελαϊκής κρίσης. Η εμπειρία έδειξε ότι χωρίς εμπάθυνση δεν μπορούσαν τα κοινοτικά όργανα να προστατεύσουν τα κράτη μέλη και έτσι το 1986 υιοθετήθηκε η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (ΕΕΠ), μια ανανέωση της πίστης των κρατών-μελών στον θεσμό της ΕΟΚ και την πλήρη ενοποίηση της αγοράς. Επιπλέον, η ΕΕΠ ενσωματώνει για πρώτη φορά στο πρωτογενές δίκαιο την έννοια της ενδοκοινοτικής σύγκλισης και την ανάγκη συνοχής στο εσωτερικό της Ευρώπης, με αποτέλεσμα τη σταδιακή αύξηση των πόρων των διαρθρωτικών ταμείων. Επίσης, διαμορφώνεται ως πρότυπη διαδικασία περιφερειακής ανάπτυξης το σχέδιο για τα Μεσογειακά Ολοκληρωμένα Προγράμματα, προκειμένου να υποστηρίξουν τις λεγόμενες χώρες συνοχής: Ελλάδα, Πορτογαλία, Ισπανία. Το μοντέλο αυτό βασίζεται στις νέες οικονομικές θεωρίες μεγέθυνσης και εμπορίου (P. Krugman, P. Romer) καθώς και τη θεωρία των ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων (M. Porter), που αναφέρονται στην ενδογενή μεγέθυνση, στον ρόλο του ανθρώπινου κεφαλαίου και της τεχνολογίας στην αύξηση της ανταγωνιστικότητας μιας περιφέρειας/χώρας στην παγκοσμιοποιημένη αγορά, ενώ συγχρόνως καταρρίπτουν τη θεωρία των συγκριτικών πλεονεκτημάτων, προτείνοντας μία αρχική αναπτυξιακή βοήθεια, προκειμένου να ωφεληθούν όλοι οι εταίροι από το διεθνές εμπόριο.

Το 1992, με την Συνθήκη του Μάαστριχτ, η ΕΟΚ μετονομάζεται σε Ευρωπαϊκή Ένωση με Κοινή Οικονομική και Νομισματική πολιτική, η οποία υλοποιείται σταδιακά έως το 2003 και την οποία έχουν υιοθετήσει μέχρι το 2015 19 από τα 28 κράτη-μέλη. Στη συνέχεια, οι Συνθήκες του Άμστερνταμ και της Νίκαιας, όπως και το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, προωθούν θέματα πολιτικής ενοποίησης, ενώ μια ακόμη μεγαλύτερη οικονομική ενοποίηση (π.χ. δημοσιονομική) δεν είναι στα άμεσα σχέδια της ΕΕ. Η κοινή νομισματική χωρίς κοινή δημοσιονομική πολιτική είναι ένα θέμα που διχάζει τόσο πολιτικά όσο και θεωρητικά.

Για να φτάσει στο σημερινό στάδιο διακυβέρνησης η ΕΕ χρειάστηκε μια σειρά από διαπραγματεύσεις και συμφωνίες οι οποίες δημιούργησαν το πρωτογενές δίκαιο. Για να μπορεί η Ένωση να εκσυγχρονίζεται και να επιτυγχάνει τους στόχους της οι αναθεωρήσεις των Συνθηκών είναι απαραίτητες και δείχνουν την ευελιξία της. Οι σημαντικότερες συνθήκες στην ιστορία της Ε.Ε., μετά τη συνθήκη της Ρώμης, είναι:

<p>Συνθήκη Συγχωνεύσεως – Συνθήκη των Βρυξελλών</p>	<p>Υπεγράφη στις 8 Απριλίου 1965. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιουλίου 1967. Σκοπός: να εξορθολογιστεί η λειτουργία των ευρωπαϊκών θεσμικών οργάνων. Κυριότερες αλλαγές: δημιουργία μιας ενιαίας Επιτροπής και ενός ενιαίου Συμβουλίου και για τις τρεις –την εποχή εκείνη– Ευρωπαϊκές Κοινότητες (ΕΟΚ, Ευρατόμ, ΕΚΑΧ). Καταργήθηκε με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ.</p>
<p>Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη</p>	<p>Υπεγράφη στις 17 Φεβρουαρίου 1986 (Λουξεμβούργο) / 28 Φεβρουαρίου 1986 (Χάγη). Τέθηκε σε ισχύ την 1 Ιουλίου 1987. Σκοπός: μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων εν όψει της προσχώρησης της Πορτογαλίας και της Ισπανίας και επίσπευση της διαδικασίας λήψης αποφάσεων εν όψει της ενιαίας αγοράς. Κυριότερες αλλαγές: επέκταση της ψηφοφορίας με ειδική πλειοψηφία στο Συμβούλιο (πράγμα που σημαίνει ότι είναι πιο δύσκολο για μία χώρα να θέσει βέτο σε προτεινόμενη νομοθετική πράξη), θέσπιση διαδικασιών συνεργασίας και σύμφωνης γνώμης που ενισχύουν τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.</p>
<p>Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση – Συνθήκη του Μάαστριχτ</p>	<p>Υπεγράφη στις 7 Φεβρουαρίου 1992. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου 1993. Σκοπός: προετοιμασία της Ευρωπαϊκής Νομισματικής Ένωσης και εισαγωγή ορισμένων στοιχείων μιας πολιτικής ένωσης (ιθαγένεια, κοινή πολιτική εξωτερικών και εσωτερικών υποθέσεων). Κυριότερες αλλαγές: ίδρυση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και θέσπιση της διαδικασίας συναπόφασης που ενισχύει τον ρόλο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου στη λήψη των αποφάσεων. Νέες μορφές συνεργασίας μεταξύ των κυβερνήσεων της ΕΕ, π.χ. στους τομείς της άμυνας, της δικαιοσύνης και των εσωτερικών υποθέσεων.</p>
<p>Συνθήκη του Άμστερνταμ</p>	<p>Υπεγράφη στις 2 Οκτωβρίου 1997. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Μαΐου 1999. Σκοπός: μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων της ΕΕ εν όψει της προσχώρησης νέων κρατών μελών στην Ένωση. Κυριότερες αλλαγές: τροποποίηση, νέα αριθμηση και ενοποίηση των Συνθηκών ΕΕ και ΕΟΚ. Μεγαλύτερη διαφάνεια στη λήψη αποφάσεων (εκτενέστερη χρήση της διαδικασίας της συναπόφασης).</p>

<p>Συνθήκη της Νίκαιας</p>	<p>Υπεγράφη στις 26 Φεβρουαρίου 2001. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Φεβρουαρίου 2003. Σκοπός: μεταρρύθμιση των θεσμικών οργάνων, ώστε να μπορέσει η ΕΕ να λειτουργεί αποτελεσματικά μετά την αύξηση των κρατών μελών της σε 25. Κυριότερες αλλαγές: μέθοδοι τροποποίησης της σύνθεσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και επανακαθορισμός του συστήματος ψηφοφορίας στο Συμβούλιο.</p>
<p>Συνθήκη της Λισαβόνας</p>	<p>Υπεγράφη στις 13 Δεκεμβρίου 2007. Τέθηκε σε ισχύ την 1η Δεκεμβρίου 2009. Σκοπός: να γίνει η ΕΕ πιο δημοκρατική, πιο αποτελεσματική και πιο ικανή να αντιμετωπίζει «με μία φωνή» παγκόσμια προβλήματα, όπως η κλιματική αλλαγή. Κυριότερες αλλαγές: πιο ισχυρό Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αλλαγή των διαδικασιών ψηφοφορίας στο Συμβούλιο, πρωτοβουλία των πολιτών, μόνιμος Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, νέος Ύπατος Εκπρόσωπος για Θέματα Εξωτερικής Πολιτικής, νέο διπλωματικό σώμα της ΕΕ. Η Συνθήκη της Λισαβόνας αποσαφηνίζει ποιες εξουσίες ανήκουν στην ΕΕ ανήκουν στα κράτη μέλη της ΕΕ είναι κοινές για την ΕΕ και τα κράτη μέλη της. Η Συνθήκη για τη θέσπιση Συντάγματος της Ευρώπης (2004) – η οποία είχε παρόμοιους στόχους με τη Συνθήκη της Λισαβόνας – υπεγράφη αλλά δεν επικυρώθηκε ποτέ.</p>

Πηγή: Επίσημος ιστότοπος της ΕΕ, http://europa.eu/eu-law/decision-making/treaties/index_el.htm

Οι βασικοί στόχοι της Ένωσης, όπως αναφέρονται στη συνταγματική συνθήκη και καθοδηγούν όλες τις πολιτικές της, είναι η προαγωγή της ειρήνης, των αξιών της και της ευημερίας των λαών της. Σε αυτούς προστίθενται και επιμέρους στόχοι, όπως:

- η δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης, χωρίς εσωτερικά σύνορα
- η δημιουργία μιας εσωτερικής αγοράς, όπου ο ανταγωνισμός είναι ελεύθερος και ανόθευτος
- η βιώσιμη ανάπτυξη, με γνώμονα την ισόρροπη οικονομική ανάπτυξη και τη σταθερότητα των τιμών, την άκρως ανταγωνιστική κοινωνική οικονομία της αγοράς, με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική πρόοδο, και το υψηλό επίπεδο προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του περιβάλλοντος
- η προαγωγή της επιστημονικής και τεχνικής πρόοδου

- η καταπολέμηση του κοινωνικού αποκλεισμού και των διακρίσεων, η προώθηση της κοινωνικής δικαιοσύνης και κοινωνικής προστασίας, η ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών, η αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών και η προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού
- η προαγωγή της οικονομικής, κοινωνικής και εδαφικής συνοχής και της αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών μελών.

Επιπλέον, για την καλή διακυβέρνηση ισχύουν δύο πρακτικές αρχές:

Αρχή της επικουρικότητας: ρυθμίζει την άσκηση των αρμοδιοτήτων. Καθορίζει ποια πλευρά πρέπει να έχει την πρωτοβουλία των κινήσεων για την επίτευξη κάποιου στόχου: η Ένωση ή τα κράτη-μέλη. Σύμφωνα με την αρχή αυτή, η Ένωση μπορεί να παρέμβει σε τομείς οι οποίοι δεν εμπίπτουν την αποκλειστική της αρμοδιότητα, μόνον εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατο να επιτευχθούν επαρκώς από τα κράτη μέλη και δύναται συνεπώς, λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να επιτευχθούν καλύτερα σε επίπεδο Ένωσης.

Αρχή της αναλογικότητας: το περιεχόμενο και η μορφή των ενεργειών της Ένωσης δεν πρέπει να υπερβαίνουν το μέτρο που είναι αναγκαίο για την επίτευξη των στόχων.

Ωστόσο, η διαδικασία ενοποίησης δεν είναι καθολικά αποδεκτή. Αντίθετα, έχουν δημιουργηθεί αρκετές αντιδράσεις σε πολιτικό και θεωρητικό επίπεδο (η τάση του Ευρωσκεπτικισμού) που προέρχονται από την κριτική προς την ΕΕ για την αδυναμία της να οδηγήσει τα μέλη της σε σταθερή και συνεκτική πορεία (Taylor, 2007). Ιδιαίτερα σε περιόδους οικονομικής κρίσης οι Ευρωπαίοι πολίτες βλέπουν την αδυναμία της Ένωσης να εξασφαλίσει την βιώσιμη ανάπτυξη των κρατών-μελών και στρέφονται προς την εθνική τους ταυτότητα και την αμφισβήτηση της ιδέας της Ε.Ε.

3.2.11 Οι διευρύνσεις

Η ιδέα της διεύρυνσης της ΕΟΚ ήταν από την αρχή ενσωματωμένη στο σκεπτικό δημιουργίας της. Η διαδικασία ένταξης μιας νέας χώρας στην ΕΟΚ αρχικά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση τώρα είναι η εξής:

Αρχικά το ενδιαφερόμενο κράτος κάνει αίτηση ένταξης. Αν τα υπάρχοντα κράτη-μέλη συμφωνήσουν, το Συμβούλιο των Υπουργών δίνει εντολή για την έναρξη διαπραγματεύσεων. Οι διαπραγματεύσεις περιλαμβάνουν τον τρόπο της ένταξης, δηλαδή τον χρόνο προσαρμογής στο κοινοτικό κεκτημένο, που συνιστά το κοινό υπόβαθρο των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων που συνδέει το σύνολο των κρατών-μελών ως Ευρωπαϊκή Ένωση και περιλαμβάνει το κοινοτικό δίκαιο και όλες τις

πράξεις που έχουν εγκριθεί στο πλαίσιο του δεύτερου και του τρίτου πυλώνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς και τους κοινούς στόχους που καθορίζουν οι συνθήκες. Η Ένωση έχει θέσει ως στόχο να διατηρήσει ακέραιο το κοινοτικό κεκτημένο και να το αναπτύξει. Κατά συνέπεια, οι υποψήφιες χώρες οφείλουν να αποδεχτούν αυτό το κοινοτικό κεκτημένο, προτού γίνουν μέλη της Ένωσης. Τυχόν παρεκκλίσεις από το κοινοτικό κεκτημένο αποτελούν εξαίρεση και είναι περιορισμένης έκτασης/διάρκειας. Για να μπουν στην Ένωση, οι υποψήφιες χώρες υποχρεούνται να μεταφέρουν το κεκτημένο στις εθνικές νομοθεσίες τους και να το εφαρμόζουν από την ημερομηνία που προβλέπει η Πράξη Προσχώρησής τους, που προβλέπει το αντίστοιχο χρονοδιάγραμμα. Αν καταλήξουν σε συμφωνία, η συμφωνία κατοχυρώνεται με την υπογραφή της Πράξης Προσχώρησης. Η Πράξη Προσχώρησης πρέπει, στην συνέχεια, να επικυρωθεί από όλα τα εμπλεκόμενα κοινοβούλια. Άρα οι διαπραγματεύσεις για την ένταξη μιας χώρας στην ουσία περιλαμβάνουν ένα χρονοδιάγραμμα και ρυθμιστικές προσαρμογές (π.χ. αριθμός Ευρωβουλευτών) και όχι μια αμοιβαία προσαρμογή με αλλαγές στο κοινοτικό δίκαιο.

Τα ιδρυτικά κράτη ήταν έξι πλούσιες κεντροευρωπαϊκές χώρες με συγγενείς παραγωγικές δομές, υψηλά εισοδήματα (με εξαίρεση τη Νότιο Ιταλία), υψηλή παραγωγικότητα και εξειδίκευση σε τομείς αιχμής της εποχής (μηχανολογικός εξοπλισμός, χημική βιομηχανία, αυτοκινητοβιομηχανία). Η πρώτη διεύρυνση, το 1974, προς το Ηνωμένο Βασίλειο, τη Δανία και την Ιρλανδία έφερε για πρώτη φορά στην Ευρώπη μια φτωχή (τότε) χώρα, την Ιρλανδία, ενώ τα δύο άλλα νέα μέλη είχαν παραγωγικές δομές παρόμοιες με αυτές των ιδρυτικών μελών.

Κατά τη δεύτερη διεύρυνση εντάχθηκαν στην Ένωση τα τρία φτωχότερα κράτη της Νοτίου Ευρώπης, πρώτα η Ελλάδα το 1981 και στη συνέχεια, το 1986, η Ισπανία και η Πορτογαλία. Με τη δεύτερη διεύρυνση, το γεγονός ότι τέσσερα από τα δώδεκα κράτη-μέλη (και η Νότιος Ιταλία) χαρακτηρίζονταν ως φτωχές περιοχές, έθεσε έντονα το πρόβλημα των περιφερειακών ανισοτήτων μέσα στην Ευρώπη. Η τρίτη διεύρυνση δεν έφερε ουσιαστικές αλλαγές, εφόσον η ένταξη της Αυστρίας, της Σουηδίας και της Φινλανδίας το 1993 επιβεβαίωσε τον πυρήνα των πλούσιων και αναπτυσσόμενων κρατών. Αντίθετα η τέταρτη διεύρυνση, το 2004, με τη μαζική είσοδο οκτώ χωρών πρώην κρατικού εμπορίου (Πολωνία, Ουγγαρία, Τσεχία, Σλοβακία, Σλοβενία, Λετονία, Εσθονία, Λιθουανία), καθώς και δύο μικρών νέων χωρών (Μάλτα, Κύπρος) έφερε νέες προκλήσεις, όχι μόνο γιατί το μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα μειώθηκε αισθητά, αλλά και γιατί οι οκτώ χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης – παρά τη σημαντική πρόοδο που είχαν ήδη κάνει – έπρεπε να αντιμετωπίσουν ακόμα μια σειρά από θεσμικά προβλήματα μετάβασης σε ένα ριζικά διαφορετικό οικονομικό σύστημα από αυτό στο πλαίσιο του οποίου λειτούργησαν για 40 χρόνια. Την 1η Ιανουαρίου 2007, δύο ακόμη χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, η Βουλγαρία και η Ρουμανία, προσχωρούν στην ΕΕ, ανεβάζοντας έτσι τον συνολικό αριθμό των κρα-

τών μελών σε 27. Η Κροατία είναι η τελευταία χώρα που προσχώρησε στην ΕΕ την 1^η Ιουλίου του 2013. Επίσης, υπό διαδικασία διαπραγματεύσεων για την ένταξη της στην ΕΕ βρίσκονται η Τουρκία (αίτηση ένταξης και αρχή διαπραγματεύσεων 2005), η Ισλανδία (αίτηση ένταξης και αρχή διαπραγματεύσεων 2010), το Μαυροβούνιο (αίτηση ένταξης και αρχή διαπραγματεύσεων 2012), και η πρώην Γιουγκοσλαβική Δημοκρατία της Μακεδονίας (αίτηση ένταξης και πρόταση της Επιτροπής για αρχή διαπραγματεύσεων 2009, που αναμένεται να συμφωνηθεί σε επίπεδο Συμβουλίου).

Η Ελβετία, η Νορβηγία και το Λιχτενστάιν, αν και θα πληρούσαν τις προϋποθέσεις για να γίνουν μέλη, έχουν επιλέξει, καθεμιά για τους δικούς της λόγους, να κρατήσουν την ανεξαρτησία τους. Το Ισραήλ, που θα ενδιαφερόταν για ένταξη, δεν μπορεί να ενταχθεί επειδή δεν αποτελεί Ευρωπαϊκό έδαφος.

Στο μέλλον, αναμένεται ότι σταδιακά και στο μέτρο που θα το επιτρέπουν οι πολιτικές συνθήκες, θα ενταχθούν και τα υπόλοιπα κράτη τα οποία προέκυψαν από το διαμελισμό της Γιουγκοσλαβίας. Οι χώρες αυτές είναι στην πλειοψηφία τους μικρές και φτωχές και δεν θα αλλάξουν τη φυσιογνωμία της Ένωσης. Το μεγάλο ενδιαφέρον ωστόσο θα εστιαστεί στο να προωθηθούν μηχανισμοί ενοποίησης με τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών και ιδιαίτερα με τη Ρωσία, οπότε θα αλλάξει ριζικά, τόσο η πολιτική επιρροή της Ένωσης σε παγκόσμιο επίπεδο, όσο και το μέγεθος της αγοράς και η σημασία της σε ενεργειακές και άλλες πρώτες ύλες. Ωστόσο κάτι τέτοιο δεν προβλέπεται να συζητηθεί στο άμεσο μέλλον. Ιδιαίτερα η Ουκρανική κρίση απομάκρυνε σημαντικά τις προοπτικές συνεργασίας της ΕΕ και της Ρωσίας.

Πίνακας 3.1: Χρονική εξέλιξη διεύρυνσης και εμβάθυνσης της Ε.Ε. σε συνάρτηση με τη διεθνή οικονομική συγκυρία και την οικονομική θεωρία (οι χρονολογίες αφορούν επίσημες ημερομηνίες έναρξης ισχύος, οι διαπραγματεύσεις ή/και οι υπογραφές γίνονται σε προγενέστερες ημερομηνίες)

	Διαδικασία διεύρυνσης (επίσημη ημερ. ένταξης)	Διαδικασία εμβάθυνσης/αποενοποίησης	Συνθήκες	Κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες	Οικονομική συγκυρία
1952	Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο, Κάτω Χώρες	Δημιουργία ΕΚΑΧ	Συνθήκη Παρισιού (ΕΚΑΧ)	Συγκριτικά πλεονεκτήματα, ελεύθερος ανταγωνισμός στη μεταποίηση, θεωρίες τελωνειακών ενώσεων	
1958		Δημιουργία ΕΟΚ, ΕΚΑΕ	Συνθήκη Ρώμης (ΕΟΚ, ΕΚΑΕ)		
1974	Ηνωμένο Βασίλειο, Ιρλανδία, Δανία	Δημιουργία ΕΤΠΑ, Νέο-Προστατευτισμός	Πράξεις Προσχώρησης	Θεωρία των άριστων νομοματικών ζωνών γίνεται γενικά αποδεκτή	Πετρελαϊκή κρίση, άνοδος ΝΕΧ

	Διαδικασία διεύρυνσης (επίσημη ημερ. ένταξης)	Διαδικασία εμβάθυνσης/αποενοποίησης	Συνθήκες	Κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες	Οικονομική συγκυρία
1980				Νέες θεωρίες μεγέθυνσης (Romer) και εμπορίου (Krugman), νέες προσεγγίσεις στον ανταγωνισμό (Best) και την ανταγωνιστικότητα (Porter)	
1981	Ελλάδα	Αρχή προβολής προς Νότο	Πράξη Προσχώρησης		Μείωση της τιμής του πετρελαίου
1986-87	Ισπανία, Πορτογαλία	Ολοκλήρωση της εκχωμάτωσης της Ν. Ευρώπης	Πράξεις Προσχώρησης		
1992		Συμφωνία για ONE, μετονομασία σε Ευρωπαϊκή Ένωση	Συνθήκη του Μάαστριχτ		Παγκόσμια άνοδος, τεχνολογίες τηλεπικοινωνιών και πληροφοριών
1995	Σουηδία, Φιλανδία, Αυστρία		Πράξεις Προσχώρησης		
1999		Δημοκρατικοί θεσμοί, Απασχόληση	Άμστερνταμ		
2000			Νίκαια, στάθμιση ψήφων και Ευρωβουλή για 25		Οικονομική κρίση στις ΗΠΑ
2002		Υιοθέτηση ενιαίου νομίσματος & νομισματικής πολιτικής			
2004	Πολωνία, Τσεχία, Σλοβακία, Ουγγαρία, Σλοβενία, Λετονία, Λιθουανία, Εσθονία, Μάλτα, Κύπρος		Πράξεις Προσχώρησης		
2007	Βουλγαρία, Ρουμανία		Πράξεις Προσχώρησης Συνθήκη Λισαβόνας		
2008-2010		Δημιουργία χρηματοπιστωτικού μηχανισμού στήριξης υπερχρεωμένων κρατών μελών			Οικονομική Κρίση

	Διαδικασία διεύρυνσης (επίσημη ημερ. ένταξης)	Διαδικασία εμβάθυνσης/αποενοποίησης	Συνθήκες	Κυρίαρχες οικονομικές θεωρίες	Οικονομική συγκυρία
2013	Κροατία		Πράξη Προσχώρησης		
Μέλλον	Τουρκία, ενδεχόμενα και άλλες Βαλκανικές χώρες και τα μέλη της Κοινοπολιτείας Ανεξάρτητων Κρατών	Ενιαία δημοσιονομική πολιτική, αύξηση του κοινοτικού σε σχέση με τους εθνικούς προϋπολογισμούς		Πιέσεις για μείωση της αναδιανομής των εισοδημάτων και δημοσιονομική πολιτική (Picketty)	

3.3 Τα όργανα διακυβέρνησης της ΕΕ, η διαδικασία ελέγχου και λήψης αποφάσεων

Εκτός από τα τέσσερα όργανα των Ε.Κ. (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων) που έχουν αποφασιστική αρμοδιότητα αναγνωρισμένη από τις Συνθήκες, υπάρχει και μια σειρά τυπικά θεσμοθετημένων ή και απολύτως άτυπων επιτροπών και ομάδων, που επηρεάζουν σημαντικά, και σε πολλές περιπτώσεις καθυστερούν σημαντικά, την κοινοτική διαδικασία λήψης αποφάσεων.

3.3.1 Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο (δεν είναι το ίδιο, ούτε με το Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης, ούτε με το Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης) έχει απόλυτη δικαιοδοσία στην ερμηνεία και εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου.

Το Δικαστήριο απαρτίζεται από εικοσιοκτώ δικαστές και εννιά εισαγγελείς. Αν το Δικαστήριο το ζητήσει ομοφώνως, ο αριθμός των γενικών εισαγγελέων μπορεί να αυξηθεί. Ο διορισμός των δικαστών και των γενικών εισαγγελέων γίνεται, κατόπιν κοινής συμφωνίας, από τις κυβερνήσεις των κρατών-μελών για εξαετή ανανεώσιμη θητεία. Ο Πρόεδρος του Δικαστηρίου εκλέγεται από τους δικαστές για τριετή ανανεώσιμη θητεία, με σκοπό να διευθύνει τις εργασίες και τις υπηρεσίες του Δικαστηρίου και να προεδρεύει κατά τις συνεδριάσεις και τις διασκέψεις των μεγαλύτερων δικαστικών σχηματισμών.

Οι γενικοί εισαγγελείς επικουρούν το Δικαστήριο και το βοηθούν να εκπληρώσει την αποστολή του. Έχουν ως καθήκον να διατυπώνουν δημόσια, με πλήρη αμεροληψία, προτάσεις επί των υποθέσεων.

Το Δικαστήριο συνεδριάζει σε μείζονα σύνθεση, αν η υπόθεση είναι σημαντική ή το ζητήσει κάποιο αντίδικο κράτος ή όργανο. Σε αντίθετη περίπτωση, συνεδριάζει σε ελάσσονα σύνθεση (3 ή 5 μέλη).

Προσφυγές που γίνονται στο Ε.Δ. αφορούν:

- Προσφυγή λόγω παραβάσεως κράτους μέλους: γίνεται έπειτα από προσφυγή άλλου κράτους μέλους ή της Επιτροπής.
- Προσφυγή ακυρώσεως: γίνεται από κράτος-μέλος, θεσμικό όργανο ή ιδιώτη με στόχο την ακύρωση μίας πράξης κάποιου θεσμικού οργάνου.
- Προσφυγή κατά παραλείψεως: ελέγχει την αδράνεια κάποιου κοινοτικού οργάνου.
- Αγωγή αποζημιώσεως: εξετάζει αν οφείλει η Κοινότητα αποζημίωση σε ιδιώτη ή επιχείρηση.
- Αιτήσεις αναιρέσεως μιας απόφασης κρατικού δικαστηρίου σε σχέση με κοινοτική οδηγία.

Οι αποφάσεις του Ε.Δ. είναι άμεσα εκτελεστές στα κράτη-μέλη.

3.3.2 Το Συμβούλιο των Υπουργών

Το Συμβούλιο των Υπουργών των χωρών μελών είναι «μεταβλητής γεωμετρίας». αποτελείται από τους καθ' ύλην αρμόδιους υπουργούς σε κάθε περίπτωση (έναν από κάθε κράτος-μέλος) και είναι το κατ' εξοχήν νομοθετικό σώμα. Παρόλο που το Συμβούλιο είναι ένα όργανο, συνεδριάζει σε διαφορετική σύνθεση (π.χ. Συμβούλιο Υπουργών Γεωργίας, Συμβούλιο Υπουργών Οικονομικών), ανάλογα με τα θέματα για τα οποία πρέπει να ληφθούν αποφάσεις. Οι υπουργοί, στο πλαίσιο της άσκησης των αρμοδιοτήτων τους, εκπροσωπούν επισήμως τα εθνικά τους συμφέροντα.

Πρόκειται για το κύριο όργανο λήψης αποφάσεων της Ε.Ε. και συνεδριάζει υπό την προεδρία ενός κράτους μέλους η οποία διαρκεί 6 μήνες. Μεταξύ των αρμοδιοτήτων του Συμβουλίου είναι να συντονίζει τις ευρείες οικονομικές πολιτικές των κρατών-μελών, να εξασφαλίζει μια κοινή πολιτική ασφάλειας και μια κοινή εξωτερική πολιτική. Δηλαδή, το Συμβούλιο έχει τον τελικό λόγο σε ό,τι αφορά τις σχέσεις της Ε.Ε. με τρίτες χώρες. Ακόμα το Συμβούλιο συντονίζει τις ενέργειες των κρατών-μελών σε ό,τι αφορά θέματα νόμου και αστυνόμευσης.

Ειδική κατηγορία, για σημαντικά θέματα, είναι το Συμβούλιο Κορυφής, που αποτελείται από τους αρχηγούς (προέδρους ή πρωθυπουργούς, ανάλογα με το πολίτευμα κάθε κράτους) των κρατών-μελών και συνεδριάζει τακτικά και έκτακτα για να χαράξει την πορεία της Ένωσης.

Σε συν-απόφαση (μετά τη Συνθήκη της Λισσαβόνας) με το Ευρωκοινοβούλιο και εντός ενός πλαισίου συν-διαχείρισης, το Συμβούλιο νομοθετεί πάνω σε προτάσεις

της Επιτροπής. Ο τρόπος λήψης αποφάσεων είναι:

- Με ομοφωνία για πολύ σοβαρά θέματα
- Με ειδική πλειοψηφία: σύμφωνα με το άρθρο I-25 της συνταγματικής συνθήκης καθορίζεται το νέο σύστημα ειδικής πλειοψηφίας. Το παλιό σύστημα, που κατανέμει σε κάθε κράτος μέλος έναν ορισμένο αριθμό ψήφων, αντικαθίσταται από ένα σύστημα διπλής πλειοψηφίας. Η ειδική πλειοψηφία επιτυγχάνεται εφόσον η απόφαση συγκεντρώνει 55% των κρατών μελών, περιλαμβάνοντας τουλάχιστον δεκαπέντε κράτη μέλη και αντιπροσωπεύει, συγχρόνως, τουλάχιστον το 65% της Ένωσης.
- Με απλή πλειοψηφία για θέματα ήσσονος σημασίας.

3.3.3 Η Επιτροπή

Η Επιτροπή είναι το κατ' εξοχήν υπερεθνικό όργανο και τοποτηρητής των κοινοτικών συμφερόντων και της ενοποιητικής διαδικασίας. Ο κύριος ρόλος της είναι να προτείνει νομοθετικά σχέδια προς το Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο και στη συνέχεια να υλοποιεί την πολιτική που αποφασίζεται. Ο όρος «Επιτροπή» αναφέρεται τόσο στον θεσμό, όσο και στους Επίτροπους και εκλέγεται ως εξής: Ο Πρόεδρος της επιλέγεται από το Συμβούλιο και εγκρίνεται από το Κοινοβούλιο. Στη συνέχεια, ο Πρόεδρος διαλέγει τους Επίτροπους, έναν για κάθε χώρα μέλος, από μια επιλογή τριών υποψηφίων. Η Επιτροπή είναι οργανωμένη σε Γενικές Διευθύνσεις (κάτι αντίστοιχο των εθνικών υπουργείων), και συνεδριάζει σε εβδομαδιαία βάση, ή, σε περίπτωση ανάγκης, έκτακτα.

Αναλυτικότερα, μια νομοθεσία ξεκινάει συνήθως από την εισήγηση μιας υπο-επιτροπής ή υπηρεσίας της Επιτροπής, στη συνέχεια περνάει από το νομοθετικό πλαίσιο που προβλέπουν οι Συνθήκες και τέλος μετατρέπεται σε κρατικό δίκαιο, με την εφαρμογή του οποίου είναι επιφορτισμένη η Επιτροπή.

Παρόλο που η Επιτροπή έχει δικαίωμα να προβεί σε οποιαδήποτε πρωτοβουλία που να εγγυάται την διεκπεραίωση των συνθηκών, συνήθως οι ενέργειές της έρχονται ως αντίδραση σε πρόταση κάποιου οργάνου, υπηρεσίας, ή κρατους-μέλους. Η νομοθετική δράση της Επιτροπής συμβαδίζει με την έννοια της επικουρικότητας.

3.3.4 Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Αποτελείται από 751 ευρωβουλευτές (750 συν ο πρόεδρος) απευθείας εκλεγμένους από τους πολίτες (από το 1974 και ύστερα, οπότε και σταδιακά με τις Συνθήκες αυξάνονται οι αρμοδιότητες του) για μια πενταετή ανανεώσιμη θητεία. Τα κύρια πο-

λιτικά όργανα του Κοινοβουλίου είναι ο Πρόεδρος, το Συμβούλιο των Προέδρων, το Γραφείο, η Γραμματεία και οι (θεματικές) Επιτροπές. Οι εξουσίες του είναι νομοθετικές (συναποφασίζει με το Συμβούλιο μετά την τελευταία Συνθήκη) και εν μέρει ελεγκτικές, και περιλαμβάνουν την έγκριση του προϋπολογισμού και το δικαίωμα ψήφου εμπιστοσύνης.

Ο ρόλος του Προέδρου είναι σημαντικός, καθώς αντιπροσωπεύει το Κοινοβούλιο και μαζί με τους δεκατέσσερις αντιπροέδρους οργανώνει τις δραστηριότητες του Κοινοβουλίου. Η θητεία του είναι δύομισι χρόνια.

3.3.5 Η διαδικασία λήψης αποφάσεων

Ο τρόπος λειτουργίας σχηματικά είναι ο εξής: Τα νομοθετικά όργανα της Ε.Ε. είναι ουσιαστικά δύο, το Συμβούλιο των Υπουργών και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Λειτουργούν σε ένα πλαίσιο «συν-απόφασης», το οποίο, σε ό,τι αφορά τη νομοθεσία, λειτουργεί ως εξής: η Επιτροπή αρχικά προτείνει ένα σχέδιο νόμου, το οποίο επεξεργάζονται το Συμβούλιο και το Κοινοβούλιο και το οποίο κατόπιν υποβάλλεται στη διαδικασία της ψηφοφορίας. Εάν σε περίπτωση δεύτερης ψηφοφορίας το νομοσχέδιο δεν περάσει, δημιουργείται μια ισομερής κοινή επιτροπή, η οποία το επεξεργάζεται και κατόπιν παρουσιάζεται ξανά προς ψήφιση. Στην περίπτωση του κοινοτικού προϋπολογισμού, το σχέδιο περνάει και τροποποιείται διαδοχικά και αλληπάλληλα από Συμβούλιο και Κοινοβούλιο, όσες φορές χρειαστεί, μέχρι να εγκριθεί. Γενικά ισχύει ότι το Συμβούλιο έχει προτεραιότητα σε θέματα σταθερών εξόδων, ενώ το Κοινοβούλιο υπερισχύει στα έκτακτα έξοδα.

Εκτός από τα επίσημα όργανα, υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός επιτροπών, όπως η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή (ΟΚΕ), που εξασφαλίζει την έγκαιρη ενημέρωση και τη γνωμοδότηση των κοινωνικών εταίρων, όταν πρόκειται να προωθηθούν νέες νομοθετικές ρυθμίσεις. Σημαντικό ρόλο παίζει και η Επιτροπή των Περιφερειών, που δημιουργήθηκε για να εκφράζονται, όχι μόνο τα κράτη, αλλά και σε χαμηλότερο επίπεδο, οι περιφέρειες της Ένωσης. Άτυπο αλλά σημαντικό ρόλο παίζει και η Επιτροπή των Μονίμων Αντιπροσώπων (COREPER), που ενημερώνεται και αποτελεί συνδυαστικό κρίκο με τα κράτη-μέλη, μόνιμες συμβουλευτικές επιτροπές ανά θέμα (π.χ. εξωτερικού εμπορίου, αγροτικών προϊόντων ανά προϊόν, βιομηχανίας, κ.λπ.), καθώς και ειδικές επιτροπές, ανάλογα με τις ανάγκες που προκύπτουν. Ο μεγάλος αριθμός αυτών των επιτροπών, παρόλο που διασφαλίζει τις δημοκρατικές διαδικασίες, έχει υποστεί σοβαρή κριτική λόγω των καθυστερήσεων που δημιουργεί στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

Εκτός από τις θεσμοθετημένες επιτροπές, υπάρχουν και πολλές ομάδες πίεσης, που προωθούν τα συμφέροντα των μελών τους.

Στον παρακάτω Πίνακα φαίνεται η εκπροσώπηση των κρατών στα κοινοτικά όργανα, καθώς και η αντιστοιχία της εκπροσώπησης με τον πληθυσμό.

Πίνακας 3.2: Εικόνα του πληθυσμού, της οικονομικής ευρωστίας και της πολιτικής εκπροσώπησης των κρατών-μελών της ΕΕ

Χώρα	Πληθυσμός 2013	ΑΕΠ, για το έτος 2013 (εκατ. Ευρώ)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΙΑΔ για το έτος 2013 EE28 = 100	Αριθμός Μελών στην Ευρωβουλή	Εκπροσώπηση ευρωβουλευτών (πληθυσμός/ Ευρωβουλευτές)
ΕΕ-28	506.545.786	13.068.600,5	25.700	751	674.495
Αυστρία	8.479.823	313.066,9	37.000	18	471.101
Βέλγιο	11.182.817	382.692,0	34.500	21	532.515
Βουλγαρία	7.265.115	39.940,3	5.500	17	427.360
Γαλλία	65.717.714	2.059.852,0	31.300	74	888.077
Γερμανία (μέχρι το 1990 Δυτ. Γερμανία)	161.303.746	2.737.600,0	33.300	96	1.680.247
Δανία	5.614.932	248.974,8	44.400	13	431.918
Ελλάδα	11.027.549	182.054,2	:	21	525.121
Εσθονία	1.317.997	18.613,4	13.900	6	219.666
Ην. Βασίλειο	64.106.779	1.899.098,0	29.600	73	878.175
Ιρλανδία	4.597.558	164.049,8	35.600	11	417.960
Ισπανία	46.617.825	1.022.988,0	22.300	54	863.293
Ιταλία	60.233.948	1.560.023,8	25.600	73	825.123
Κροατία	4.254.420	43.127,9	10.100	11	386.765
Κύπρος	861.939	16.503,7	19.000	6	143.657
Λετονία	2.012.647	23.372,1	11.600	8	251.581
Λιθουανία	2.957.689	34.631,2	11.700	11	268.881
Λουξεμβούργο	543.360	45.478,2	83.400	6	90.560
Μάλτα	423.374	7.262,6	17.200	6	70.562
Ολλανδία	16.804.432	602.658,0	35.900	25	672.177
Ουγγαρία	9.893.899	97.948,0	9.900	21	471.138
Πολωνία	38.514.479	389.695,1	10.100	51	755.186
Πορτογαλία	10.457.295	165.690,0	15.800	21	497.966
Ρουμανία	19.981.358	142.245,1	7.100	32	624.417
Σλοβακία	5.413.393	72.134,1	13.300	13	416.415
Σλοβενία	2.059.953	35.274,9	17.100	8	257.494

Χώρα	Πληθυσμός 2013	ΑΕΠ, για το έτος 2013 (εκατ. Ευρώ)	Κατά κεφαλή ΑΕΠ σε ΙΑΔ για το έτος 2013 EE28 = 100	Αριθμός Μελών στην Ευρωβουλή	Εκπροσώπηση ευρωβουλευτών (πληθυσμός/ Ευρωβουλευτές)
Σουηδία	9.600.379	420.849,1	43.800	20	480.019
Τσέχικη Δημοκρατία	10.514.272	149.491,1	14.200	21	500.680
Φινλανδία	5.438.972	193.443,0	35.600	13	418.382

Πηγή: Eurostat 2014 & Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο 2014.

Σύμφωνα με τη προηγούμενη συνθήκη, της Νίκαιας, για τις περιπτώσεις που χρησιμοποιούταν το σύστημα ειδικής πλειοψηφίας, σε κάθε κράτος μέλος αντιστοιχούσε ένας ορισμένος αριθμός ψήφων. Πλέον, με το άρθρο I-25 της συνταγματικής συνθήκης, καθορίζεται το νέο σύστημα ειδικής πλειοψηφία, σύμφωνα με το οποίο η ειδική πλειοψηφία επιτυγχάνεται, εφόσον η απόφαση συγκεντρώνει το 55% των κρατών μελών, τουλάχιστον δεκαπέντε κράτη μέλη και αντιπροσωπεύει, συγχρόνως, τουλάχιστον το 65% της Ένωσης. Επίσης, στο σύστημα ειδικής πλειοψηφίας ο Πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου καθώς και ο Πρόεδρος της Επιτροπής δεν λαμβάνουν μέρος στην ψηφοφορία.

3.4 Σημερινή μορφή της ΕΕ

Από το **Παράρτημα I**, όπου παρουσιάζονται τα βασικά οικονομικά στοιχεία των κρατών μελών, προκύπτουν μια σειρά συμπεράσματα για τη σημερινή μορφή της ΕΕ:

1. Η ΕΕ είναι μια από τις μεγαλύτερες δυνάμεις στην παγκόσμια οικονομία, τρίτη σε πληθυσμό και πρώτη σε εισόδημα και ρόλο στο διεθνές εμπόριο.
2. Ωστόσο η σημασία αυτή περιορίζεται αν δει κανείς σε επίπεδο αναπτυγμένων χωρών ότι για μεγάλα χονδρικά διαστήματα (αλλά όχι πάντα) οι ΗΠΑ, η Ιαπωνία και πιο πρόσφατα η Ν. Κορέα που είναι οι κύριοι ανταγωνιστές της παρουσιάζουν ταχύτερους ρυθμούς μεγέθυνσης που οφείλονται στην κλαδική σύνθεση της οικονομίας τους, την υψηλότερη αύξηση παραγωγικότητας και καλύτερες εξαγωγικές επιδόσεις.

Στο εσωτερικό της ΕΕ οι διαφορές στο μέγεθος και το κατά κεφαλήν εισόδημα των κρατών-μελών είναι πολύ υψηλές. Σχηματικά αυτό μπορεί να παρουσιαστεί ως εξής:

Πίνακας 3.3: Μέλη της ΕΕ σύμφωνα με τον πληθυσμό και το κατά κεφαλήν εισόδημα

	Μεγάλες χώρες (6) Πάνω από 30 εκ. κάτοικοι	Μεσαίες (13) 5-30 εκ. κάτοικοι	Μικρές (8) Κάτω από 5 εκ. κάτοικοι
Μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα πάνω από το μέσο όρο (13)	Ηνωμένο Βασίλειο (61 εκ.) Γερμανία (82 εκ.) Γαλλία (62 εκ.) Ιταλία (59 εκ.) Ισπανία (44 εκ.)	Ολλανδία (16 εκ.) Βέλγιο (11 εκ.) Αυστρία (8.3 εκ.) Σουηδία (9 εκ.) Φιλανδία (5.3 εκ.) Δανία (5.4 εκ.)	Λουξεμβούργο (0.48 εκ.) Ιρλανδία (4.3 εκ.)
Μεσαίου εισοδήματος (7) Μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα πάνω από 70% του μέσου όρου		Ελλάδα (11 εκ.) Πορτογαλία (11 εκ.) Τσεχία (10 εκ.)	Κύπρος (0.78 εκ.) Μάλτα (0.40 εκ.) Σλοβενία (2 εκ.) Εσθονία (1.3 εκ.)
Μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα κάτω από 70% του μέσου όρου (8)	Πολωνία (38 εκ.)	Ουγγαρία (10 εκ.) Σλοβακία (5.4 εκ.) Βουλγαρία (7.7 εκ.) Ρουμανία (22 εκ.)	Λετονία (2.3 εκ.) Λιθουανία (3.4 εκ.) Κροατία (4,2 εκ.)

Πηγή: Eurostat 2015.

Ωστόσο η κατάταξη αυτή είναι δυναμική και μπορεί κανείς να διαπιστώσει αλλαγές στη σχετική αγοραστική δύναμη των κρατών-μελών διαχρονικά:

Πίνακας 3.4: Σημαντικές αλλαγές στο ΑΕΠ κρατών-μελών διαχρονικά

Χώρα	Αλλαγές
Ιρλανδία	Ταχύτερη άνοδος σχετικής ευημερίας (Κελτικό θαύμα)
Ισπανία	Σχετική άνοδος αλλά πτώση μετά την κρίση του 2008
Γερμανία	Σχετική μείωση, εν μέρει λόγω της ενσωμάτωσης της Ανατολικής Γερμανίας
Ιταλία	Σημαντική μείωση
Ην. Βασίλειο	Μείωση στη δεκαετία του 70 και αρχές του 80 αλλά ταχύτερη άνοδος στη συνέχεια και νέα προβλήματα με την κρίση του 2008

3.5 Αρχές και τρόπος λειτουργίας

3.5.1 Το κοινοτικό δίκαιο

Με την ευρεία έννοια, το κοινοτικό δίκαιο συμπεριλαμβάνει το σύνολο των κανό-

νων δικαίου που είναι εφαρμοστέοι στην κοινοτική έννομη τάξη, δηλαδή τις γενικές αρχές δικαίου, τη νομολογία του Δικαστηρίου, το δίκαιο που έχει προκύψει από τις εξωτερικές σχέσεις των Κοινοτήτων ή ακόμη το συμπληρωματικό δίκαιο που έχει προκύψει από τις συμβατικές πράξεις οι οποίες συνάπτονται μεταξύ των κρατών-μελών για την εφαρμογή των Συνθηκών. Με τη στενή έννοια το κοινοτικό δίκαιο αποτελείται από:

- **το πρωτογενές δίκαιο**, δηλαδή τις Συνθήκες που έχουν υπογραφεί μεταξύ των χωρών μελών και
- **το παράγωγο δίκαιο**, δηλαδή τους κανόνες που περιλαμβάνονται στις πράξεις τις οποίες θέσπισαν τα κοινοτικά όργανα στο πλαίσιο της εφαρμογής του πρωτογενούς δικαίου.

Το **πρωτογενές δίκαιο** είναι οι ιδρυτικές Συνθήκες ΕΟΚ, ΕΚΑΧ και ΕΚΑΕ, οι Πράξεις Προσχώρησης των νέων κρατών-μελών, η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη, οι Συνθήκες του Άμστερνταμ, της Νίκαιας και του Μάαστριχτ και (στο μέλλον αν και εφόσον προχωρήσει) το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα.

Το **παράγωγο δίκαιο** αποτελείται από τις εξής πράξεις:

Κανονισμός: Ο κανονισμός, ο οποίος εγκρίνεται από το Συμβούλιο μαζί με το Κοινοβούλιο ή μόνον από την Επιτροπή, είναι μια γενική και υποχρεωτική νομοθετική πράξη ως προς όλα τα μέρη της. Σε αντίθεση με τις οδηγίες, που απευθύνονται στα κράτη-μέλη, και τις αποφάσεις, που έχουν συγκεκριμένους αποδέκτες, ο κανονισμός απευθύνεται σε όλους. Εφαρμόζεται άμεσα, δηλαδή δημιουργεί δικαιώματα που δεσμεύουν αμέσως όλα τα κράτη-μέλη, όπως ακριβώς οι εθνικοί νόμοι και χωρίς καμία άλλη παρέμβαση εκ μέρους των εθνικών αρχών.

Οδηγία: Η οδηγία, που εκδίδεται από το Συμβούλιο μαζί με το Κοινοβούλιο ή μόνον από την Επιτροπή, απευθύνεται στα κράτη-μέλη. Ο κύριος στόχος της είναι η προσέγγιση των νομοθεσιών. Η οδηγία δεσμεύει τα κράτη-μέλη ως προς το αποτέλεσμα που πρέπει να επιτευχθεί, αφήνει όμως στις εθνικές αρχές την επιλογή του τύπου και των μέσων υλοποίησης των κοινοτικών στόχων σύμφωνα με τις διαδικασίες που ισχύουν στα επιμέρους κράτη-μέλη. Εάν η οδηγία δεν έχει μεταφερθεί στην εθνική νομοθεσία από τα κράτη-μέλη ή αν έχει μεταφερθεί κατά τρόπο πλημμελή ή με καθυστέρηση, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικαλεστούν απευθείας την εν λόγω οδηγία ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Απόφαση: Η απόφαση εκδίδεται είτε από το Συμβούλιο είτε από αυτό μαζί με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο είτε από την Επιτροπή και είναι η νομοθετική πράξη με την οποία τα κοινοτικά θεσμικά όργανα αποφαινόνται σχετικά με ατομικές περιπτώσεις. Μέσω μιας απόφασης, τα θεσμικά όργανα μπορούν να απαιτήσουν από ένα κράτος-μέλος ή από έναν υπήκοο της Ένωσης να δράσει ή να απέχει από δράση, να του αναθέσουν δικαιώματα ή να του επιβάλουν υποχρεώσεις.

Η απόφαση είναι:

- ατομική και οι αποδέκτες της πρέπει να καθοριστούν μεμονωμένα, γεγονός που τη διαχωρίζει από τον κανονισμό,
- δεσμευτική ως προς όλα τα μέρη της.

Επιπλέον το Ευρωπαϊκό Δίκαιο προβλέπει μη δεσμευτικές νομικές πράξεις, όπως είναι η **σύσταση**, που επιτρέπει στα θεσμικά όργανα να αποφαινόμενα κατά μη δεσμευτικό τρόπο, προτείνοντας μια γραμμή συμπεριφοράς χωρίς να δημιουργούν νομική υποχρέωση για τους αποδέκτες (τα κράτη-μέλη, λοιπά κοινοτικά όργανα, σε ορισμένες περιπτώσεις πολίτες της Ένωσης), και η **γνώμη**, που είναι μια πράξη που επιτρέπει στα κοινοτικά όργανα να εκφράζονται κατά τρόπο μη δεσμευτικό, δηλαδή χωρίς να επιβάλλουν νομική υποχρέωση στους αποδέκτες της. Ο σκοπός είναι να καθορισθεί η άποψη του κοινοτικού οργάνου σχετικά με ένα ζήτημα.

Τα χαρακτηριστικά του κοινοτικού δικαίου είναι ότι: προηγείται του εθνικού, συνεπώς οι εφέσεις των Ανώτατων Εθνικών Δικαστηρίων δικάζονται στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Επιπλέον, η εφαρμογή του είναι άμεση και γίνεται με *επικουρικό* τρόπο (ακολουθώντας τη αρχή της επικουρικότητας) δηλαδή όλες οι αποφάσεις πρέπει να παίρνονται στο χαμηλότερο δυνατό επίπεδο: υπερεθνικό, εθνικό, περιφερειακό, τοπικό.

Ο έλεγχος της εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου υπάγεται στη δικαιοδοσία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής που είναι ο «θεματοφύλακας των Συνθηκών». Ο έλεγχος αυτός εκφράζει το γεγονός ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση στηρίζεται στο δίκαιο και ότι στόχος της είναι η εξασφάλιση της τήρησής του και της πραγματικής εφαρμογής του στα κράτη-μέλη και από αυτά. Κατά τα καθήκοντα ελέγχου που ασκεί, η Επιτροπή μεριμνά να διατηρήσει το ρόλο που διαδραματίζουν στο ζήτημα αυτό οι εθνικές, ιδίως οι δικαστικές, αρχές. Η Επιτροπή ενημερώνει, προειδοποιεί και επιβάλλει κυρώσεις στα κράτη-μέλη σε περίπτωση που δεν τηρούνται οι κοινοτικές Συνθήκες. Εάν η αιτιολογημένη γνώμη που αποστέλλει σε ένα κράτος-μέλος δεν φέρει αποτέλεσμα, μπορεί να προσφύγει στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Μετά από τις τροποποιήσεις που εισήγαγε η Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Συνθήκη του Μάαστριχτ, 1992), η Επιτροπή εξουσιοδοτείται να ζητήσει από το Δικαστήριο να επιβάλει οικονομικές κυρώσεις στο εκάστοτε κράτος-μέλος. Η αρμοδιότητα αυτή που παρέχεται στην Επιτροπή ενισχύει σημαντικά την ικανότητά της να επιβλέπει την ορθή εφαρμογή του κοινοτικού δικαίου.

3.5.2 Πολιτική Ελεύθερου Ανταγωνισμού

Οι οικονομικές συνθήκες μετά τον πόλεμο και κυρίως η ταχύτατη μεγέθυνση της βιομηχανικής παραγωγής και ζήτησης των αναπτυγμένων κρατών ευνοούσαν την εγκαθίδρυση του φιλελεύθερου μοντέλου ανάπτυξης. Έτσι ο ελεύθερος ανταγωνι-

σμός θεωρήθηκε καταρχήν ο ακρογωνιαίος λίθος της κοινοτικής οικονομικής φιλοσοφίας. Ο ελεύθερος ανταγωνισμός μεταξύ επιχειρήσεων ανεξάρτητα από την εθνικότητά τους αποτελεί βασική αρχή της ΕΕ. Τόσο η Συνθήκη του Παρισιού, όσο και η Συνθήκη της Ρώμης προβλέπουν κοινοτικά πρόστιμα στις επιχειρήσεις που παραβαίνουν τους κανόνες αυτούς και προχωρούν σε καρτέλ, πρακτική dumping ή κατάχρηση της δεσπόζουσας θέσης που έχουν στην αγορά. Συγκεκριμένα η Συνθήκη ΕΚΑΧ απαγορεύει κάθε μορφής συνεργασία των επιχειρήσεων που υπάγονται σ' αυτήν εφόσον αποβλέπει σε

- καθορισμό τιμών ή
- κατανομή αγορών

ενώ η Συνθήκη ΕΟΚ θεωρεί ασυμβίβαστη με την Κοινή Αγορά κάθε πρακτική που άμεσα ή έμμεσα θίγει τον ελεύθερο ανταγωνισμό, όπως ο ορισμός των τιμών, ο έλεγχος παραγωγής, η κατανομή των αγορών, η άνιση μεταχείριση των αγοραστών, η εκμετάλλευση της αγοράς από επιχειρήσεις που κατέχουν σημαντικό μερίδιο της, το dumping κ.λπ.

Επίσης, η Συνθήκη της Ρώμης θεωρεί ασυμβίβαστες με την κοινοτική φιλοσοφία τις κρατικές ενισχύσεις, εφόσον αυτές θίγουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών ή τις αρχές του ελεύθερου ανταγωνισμού. Έτσι για παράδειγμα η άμεση επιδότηση του τελικού καταναλωτή (π.χ. για το λάδι) δεν είναι αντίθετη με τη Συνθήκη ενώ αντίθετα εξαγωγικές επιδοτήσεις, ή επιδοτήσεις σε επιχειρήσεις με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητας τους σε βάρος άλλων κοινοτικών επιχειρήσεων είναι ασυμβίβαστες με τη Συνθήκη.

Παρεκκλίσεις τυπικά επιτρέπονται μόνο όταν αφορούν σε περιφερειακή ανάπτυξη, σε κάποιο σχέδιο ευρωπαϊκού και όχι εθνικού ενδιαφέροντος (έρευνα, προστασία περιβάλλοντος, τόνωση μικρομεσαίων επιχειρήσεων) και όταν πρόκειται για συγκεκριμένες δραστηριότητες ή περιοχές που δε θίγουν το κοινό συμφέρον καθώς και κατά περίπτωση βοήθειες που κρίνει θεμιτές το Συμβούλιο. Η ελευθερία του ανταγωνισμού αφορά κάθε κοινοτική πολιτική και η σημασία της έγκειται στο ότι περιορίζει στο ελάχιστο τη δυνατότητα υποστήριξης εθνικών ή/και συγκεκριμένων εταιρικών δραστηριοτήτων σε βάρος άλλων κρατών μελών με αποτέλεσμα να μην αφήνει περιθώρια άσκησης, αυτόνομης εθνικής πολιτικής.

Στη διάρκεια της πετρελαϊκής κρίσης και των τάσεων νέο-προστατευτισμού που έστρεψε τα κράτη μέλη σε μέτρα πρακτικά αντίθετα με τον περιορισμό των κρατικών ενισχύσεων η Επιτροπή είχε γίνει αναγκαστικά λιγότερο αυστηρή ενώ πρόσφατα προσπαθεί με οδηγίες να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα: Η αύξηση του ανταγωνισμού από τρίτες χώρες και η διαπίστωση ότι οι κύριοι ανταγωνιστές της ΕΕ έχουν πολύ μεγαλύτερη ευχέρεια να χρησιμοποιούν κρατικές ενισχύσεις απ' ότι τα κράτη μέλη της ΕΕ. Αυτό σημαίνει ότι ναι μεν μέσω της εφαρμογής της πολιτικής στην ΕΕ εξασφαλίζεται ο υγιής ανταγωνισμός μεταξύ των μελών αλλά στερείται το κάθε κρά-

τος και η Ένωση ως σύνολο (εφόσον δε διαθέτει τους πόρους για κοινοτικές ενισχύσεις αντίστοιχες με αυτές των ανταγωνιστών της) τη δυνατότητα υποστήριξης της ανταγωνιστικότητας της παραγωγής του έναντι τρίτων χωρών. Στη λογική αυτή έχουν χαλαρώσει τα τελευταία χρόνια σημαντικά οι κανόνες στη ΕΕ, δίνοντας σημαντικούς βαθμούς ελευθερίας σε θέματα κρατικών ενισχύσεων στους τομείς προστασίας περιβάλλοντος, επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας, καινοτομίας, εξοικονόμησης ενέργειας, χρηματοδοτήσεις προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και περιφερειακή ανάπτυξη.

3.5.3 Ο προϋπολογισμός

Ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. αποτελεί ένα πάρα πολύ χαμηλό ποσοστό του ΑΕΠ των κρατών-μελών. Ενώ οι εθνικοί προϋπολογισμοί έχουν μια αναδιανεμητική δραστηριότητα της τάξης του 35-50% του ΑΕΠ (και συγκριτικά των ΗΠΑ 25%) ο κοινοτικός προϋπολογισμός παρά τις κάποιες αυξήσεις παραμένει κοντά στο 1% του κοινοτικού ΑΕΠ.

Πίνακας 3.5: Προϋπολογισμός ΕΕ 1960-2010

	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1995	2000	2005	2010
Μέγεθος Προϋπολογισμού (δισεκατομμύρια)*	0,48	2,22	18,4	19,68	34,13	43,09	56,25	73,74	83,45	104,84	111,34
Προϋπολογισμός ως % του ΑΕΠ της ΕΕ	0,03	0,11	0,74	0,54	0,8	0,93	0,95	1,06	0,95	0,95	0,91

*Για την περίοδο 1960-1995 τιμές σε ECU 1998. Για την περίοδο 2000-2010 σε τρέχουσες τιμές Ευρώ.

Πηγή: I. Begg, Reshaping the EU Budget: Yet another missed opportunity? (Draft), Paper presented at the 1999 ECSA conference, Pittsburgh, June 1999, Europa 2015, Eurostat, 2015.

Πίνακας 3.6: Εισπράξεις και Δαπάνες προϋπολογισμού ως ποσοστό του ΑΕΠ, ΗΠΑ & ΕΕ, 1995-2011

	Εισπράξεις		Δαπάνες	
	ΗΠΑ	ΕΕ	ΗΠΑ	ΕΕ
1995	18,40%	1,11%	20,60%	0,99%
1996	18,80%	1,14%	20,20%	1,09%
1997	19,20%	1,08%	19,50%	1,07%
1998	19,90%	1,08%	19,10%	1,04%

	Εισπράξεις		Δαπάνες	
	ΗΠΑ	ΕΕ	ΗΠΑ	ΕΕ
1999	19,80%	1,06%	18,50%	1,03%
2000	20,60%	1,06%	18,20%	0,95%
2001	19,50%	1,04%	18,20%	0,88%
2002	17,60%	1,01%	19,10%	0,90%
2003	16,20%	0,97%	19,70%	0,94%
2004	16,10%	0,98%	19,60%	0,95%
2005	17,30%	0,97%	19,90%	0,95%
2006	18,20%	0,93%	20,10%	0,92%
2007	18,50%	0,95%	19,60%	0,85%
2008	17,50%	0,97%	20,70%	0,84%
2009	14,90%	1,00%	25,00%	0,87%
2010	14,90%	1,04%	23,80%	0,91%
2011	14,4%*	1,03%	25,3%*	0,93%

*Για το έτος 2011 οι τιμές για τις ΗΠΑ βασίζονται σε προγνώσεις του προηγούμενου έτους.

Πηγή: Census Bureau, State & Local Government Finance (xls sheets) 2015, European Commission, και EU Budget (xls sheets) 2015.

3.5.3.1 Εισροές και δαπάνες ανά κατηγορία

Οι εισροές προέρχονται από ίδιους πόρους που πηγαίνουν κατευθείαν στον προϋπολογισμό:

- τα έσοδα από τελωνεία και δασμούς
- δασμούς στα αγροτικά προϊόντα,
- ποσοστό ΦΠΑ
- ποσό περίπου ίσο με 1% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος κάθε κράτους μέλους.

Η εισροές του προϋπολογισμού έχουν περάσει από μεγάλες αναδιατάξεις τόσο ως προς το ύψος όσο και ως προς τη μορφή συνεισφοράς. Τα έσοδα από τελωνεία και δασμούς είναι σε πτωτική τάση, δεδομένου ότι σε παγκόσμιο επίπεδο μειώνεται η δασμολογική προστασία και το ίδιο ισχύει για τις εισφορές στη ζάχαρη και τα αγροτικά προϊόντα. Τα έσοδα από τον ΦΠΑ έχουν συμφωνηθεί σε 1,9% για κάθε κράτος μέλος. Η πιο σημαντική πηγή εσόδων της Ε.Ε. είναι η λεγόμενη τέταρτη πηγή δηλαδή ένα ποσό περίπου ίσο με 1% του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος κάθε χώρας.

Πίνακας 3.7: Πηγές εσόδων προϋπολογισμού 2000-2013

Εκατομμύρια ευρώ (τρέχουσες τιμές)	2000	2005	2010	2013
ΣΥΝΟΛΟ εθνικής συνεισφοράς	72.702,0	86.748,0	103.415,6	124.378,3
Ίδιος πόρος βάσει του ΦΠΑ	35.192,5	16.018,0	12.470,5	14.019,7
Ίδιος πόρος βάσει του ΑΕΕ	37.580,5	70.860,6	91.066,8	110.194,6
Διόρθωσης ΗΒ	-70,9	-130,7	-114,8	169,9
Εφάπαξ μείωση για τις χώρες ΝL και SE			-3,2	-5,8
Προσαρμογή ΔΕΥ για τη Δανία, την Ιρλανδία και το Ηνωμένο Βασίλειο		0,0	-3,7	-0,1
ΣΥΝΟΛΟ Παραδοσιακοί ίδιοι πόροι (ΠΙΠ) (75%)	15.267,1	14.063,1	15.659,3	15.365,3
Γεωργικές εισφορές (100%)	1.198,4	1.801,0	0,0	0,0
Εισφορές ζάχαρης (100%)	1.196,8	926,8	194,1	268,8
Τελωνειακοί δασμοί (100%)	14.568,3	16.023,0	20.684,9	20.218,3
Ποσά που παρακρατούνται ως έξοδα εισπράξης ΠΙΠ	-1.696,3	-4.687,7	-5.219,8	-5.121,8
ΣΥΝΟΛΟ ίδιων πόρων	87.969,2	100.811,1	119.074,9	139.743,6
Πλεόνασμα από το προηγούμενο έτος	3.209,1	2.736,7	2.253,6	1.053,6
Πλεόνασμα από το Ταμείο Εγγυήσεων εξωτερικής βοήθειας		526,0		
Λοιπά έσοδα	1.546,1	3.016,9	6.466,8	8.706,4
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	92.724,4	107.090,6	127.795,3	149.503,7

Πηγή: European Commission, EU Budget (xls sheets) 2015.

Αντίστοιχα οι χρήσεις του κοινοτικού προϋπολογισμού με σειρά μεγέθους αφορούν τις ανάγκες διαχείρισης της υπερεθνικής πολιτικής:

- ΚΑΠ (σε πτώση ως ποσοστό)
- Πολιτική Περιφερειακής Ανάπτυξης (σε άνοδο ως ποσοστό με εξαίρεση τον τελευταίο προϋπολογισμό)
- Απασχόληση και Κοινωνική Πολιτική
- Ανταγωνιστικότητα
- Διεθνείς σχέσεις (αναπτυξιακή βοήθεια)

Πίνακας 3.8: Δαπάνες κοινοτικού προϋπολογισμού για τις περιόδους 2007-2013 και 2014-2020

(σε εκατομμύρια ευρώ)	2007-2013	2014-2020*	Διαφορά περιόδων
Ανταγωνιστικότητα για την ανάπτυξη και την απασχόληση	444.310	450.783	1,5%
Υποτομέας Ανταγωνιστικότητα για την ανάπτυξη και την απασχόληση	91.495	125.614	37,3%
Υποτομέας Συνοχή	354.815	325.149	-8,4%
Γεωργία	420.682	373.179	-11,3%
Ασφάλεια και ιθαγένεια	12.366	15.686	26,8%
Η Ευρώπη ως παγκόσμιος παράγων	58.362	58.704	0,6%
Διοίκηση	56.508	61.629	9,1%
Επιστροφές	920	27	-97,1%
Άλλο	39.930	36.791	-7,9%
Ευρωπαϊκό Ταμείο Ανάπτυξης (ΕΤΑ)	26.483	26.984	1,9%
Κεφάλαια Αλληλεγγύης	7.000	3.500	-50,0%
Μέσα Ευελιξία	1.400	3.297	135,5%
Ταμείο Προσαρμογής στην Παγκοσμιοποίηση	3.500	1.050	-70,0%
Κεφάλαια έκτακτης ανάγκης	1.547	1.960	26,7%
Σύνολο (χωρίς Άλλα)	993.601	959.988	-3,4%
Σύνολο (με Άλλα)	1.033.531	996.776	-3,6%

*Σταθερές τιμές 2011.

Πηγή: European Commission 2015, EU Expenditure and Revenue 2007-2013 & EU Expenditure and Revenue 2014-2020.

Μια πιο αναλυτική κατανομή δείχνει και τη σημασία της ανόδου των κοινωνικών δαπανών.

Πίνακας 3.9: Κοινωνικές δαπάνες προϋπολογισμού 2013-2020

	2013		2015		2020	
	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου
Απασχόληση και Κοινωνική Καινοτομία	118,37	0,08%	123,14	0,08%	146,28	0,09%

	2013		2015		2020	
	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου	εκατομμύρια ευρώ 2011	% του συνόλου
Εκπαίδευση, κατάρτιση, νεολαία και αθλητισμός (Erasmus +)	1.383,62	0,95%	1.592,15	1,09%	2.948,14	1,76%
Μηχανισμός Πολιτικής Προστασίας			29,26	0,02%	35,97	0,02%
Η Ευρώπη για τους Πολίτες	28,09	0,02%	24,25	0,02%	29,81	0,02%
Υγεία	55,51	0,04%	59,75	0,04%	69,67	0,04%
Προστασία των καταναλωτών	23,49	0,02%	24,66	0,02%	30,08	0,02%
Δημιουργική Ευρώπη	186,08	0,13%	177,67	0,12%	244,71	0,15%
Σύνολο	1.795,16	1,23%	2.030,88	1,39%	3.504,68	2,09%

Πηγή: European Commission 2015, EU Expenditure and Revenue 2014-2020.

Στο μέλλον αναμένεται να αυξηθούν, σύμφωνα με τον στόχο της Λισσαβόνας, τα κεφάλαια τα οποία διατίθενται για την Εσωτερική Πολιτική και κυρίως για σκοπούς έρευνας και ανάπτυξης νέων τεχνολογιών.

3.5.3.2 Εισροές και δαπάνες ανά κράτος μέλος

Στους επόμενους Πίνακες γίνεται μια αναλυτική παρουσίαση των εκροών (της συνεισφοράς των κρατών μελών στον κοινοτικό προϋπολογισμό) και των εισροών (τις δαπάνες του προϋπολογισμού ανά κράτος μέλος) που έχουν από τον προϋπολογισμό. Η ανάλυση αυτή έχει ενδιαφέρον γιατί το ισοζύγιο των δύο δίνει την καθαρή θετική ή αρνητική μεταφορά πόρων.

Τα κράτη-μέλη που έχουν μια καθαρή συνεισφορά στον κοινοτικό προϋπολογισμό είναι τα πλουσιότερα (Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ολλανδία και δε μικρότερο βαθμό τα Σκανδιναβικά κράτη), ενώ τις μεγαλύτερες εισροές έχουν τα κράτη μέλη της Νότιας Ευρώπης και αυτά που εντάχθηκαν από το 2004 και μετά.

Πίνακας 3.10: Εθνική συνεισφορά (εκατομμύρια ευρώ)

	2000	2004	2008	2012	2014
Αυστρία	2.094	2.047	2.194	2.942	2.870
Βέλγιο	3.389	3.849	4.631	5.244	5.233
Βουλγαρία			364	417	461
Γαλλία	14.511	16.013	18.025	21.296	20.968
Γερμανία	21.775	20.230	22.215	26.214	29.143
Δανία	1.685	1.940	2.301	2.697	2.508
Ελλάδα	1.334	1.742	2.328	1.804	1.950
Εσθονία		55	161	176	200
Ηνωμένο Βασίλειο	13.867	11.683	10.114	16.177	14.072
Ιρλανδία	1.074	1.250	1.577	1.439	1.651
Ισπανία	6.445	8.384	9.966	10.747	11.111
Ιταλία	11.000	13.786	15.145	16.544	15.889
Κροατία					430
Κύπρος		95	180	185	161
Λετονία		67	216	229	270
Λιθουανία		119	329	343	385
Λουξεμβούργο	185	231	259	276	246
Μάλτα		33	60	69	76
Ολλανδία	5.497	5.269	6.669	6.080	8.373
Ουγγαρία		537	947	928	996
Πολωνία		1.311	3.473	3.908	3.955
Πορτογαλία	1.255	1.332	1.466	1.765	1.748
Ρουμανία			1.218	1.457	1.459
Σλοβακία		220	595	743	720
Σλοβενία		170	408	398	385
Σουηδία	2.633	2.681	3.223	3.754	4.294
Τσεχία		565	1.396	1.594	1.507
Φινλανδία	1.226	1.443	1.710	2.002	1.904
Σύνολο ΕΕ	87.969	95.053	111.169	129.430	132.961

Πηγή: European Commission 2015, EU Expenditure and Revenue 2000-2013 & EU Expenditure and Revenue 2014-2020.

Πίνακας 3.11: Δαπάνες ανά κράτος μέλος (εκατομμύρια ευρώ)

	2000	2004	2008	2012	2014
Αυστρία	1.398	1.621	1.777	1.856	1.573
Βέλγιο	4.239	5.164	6.108	6.969	7.044
Βουλγαρία	90	292	972	1.732	2.255
Γαλλία	12.378	12.945	13.722	12.890	13.479
Γερμανία	10.257	11.745	11.194	12.245	11.484
Δανία	1.643	1.591	1.557	1.441	1.512
Ελλάδα	5.529	5.808	8.514	6.353	7.095
Εσθονία	45	202	368	954	668
Ην. Βασίλειο	7.857	7.130	7.310	6.934	6.985
Ιρλανδία	2.617	2.815	2.052	2.013	1.563
Ισπανία	10.804	16.357	12.094	14.257	11.539
Ιταλία	10.812	10.367	10.306	10.957	10.695
Κροατία	14	24	135	104	584
Κύπρος	4	147	130	155	273
Λετονία	51	267	610	1.179	1.062
Λιθουανία	48	488	1.134	1.833	1.886
Λουξ/ργο	885	1.132	1.410	1.530	1.714
Μάλτα	3	79	87	141	255
Ολλανδία	2.241	2.116	2.267	2.124	2.014
Ουγγαρία	156	713	2.003	4.177	6.620
Πολωνία	248	2.720	7.639	15.736	17.436
Πορτογαλία	3.210	4.414	4.117	6.789	4.943
Ρουμανία	158	572	2.666	3.446	5.944
Σλοβακία	62	388	1.242	2.287	1.669
Σλοβενία	34	282	456	932	1.142
Σουηδία	1.201	1.451	1.464	1.566	1.691
Τσεχία	100	816	2.441	4.529	4.377
Φινλανδία	1.393	1.375	1.321	1.324	1.062
Σύνολο ΕΕ	76.463	92.132	104.962	126.349	128.565

Πηγή: European Commission 2015, EU Expenditure and Revenue 2000-2013 & EU Expenditure and Revenue 2014-2020.

Πίνακας 3.12: Εθνική συνεισφορά μείον δαπάνες ανά κράτος (εκατομμύρια ευρώ)

	2000	2004	2008	2012	2014
Αυστρία	695	426	417	1.086	1.297
Βέλγιο	-851	-1.315	-1.477	-1.726	-1.812
Βουλγαρία	-90	-292	-608	-1.316	-1.795
Γαλλία	2.133	3.069	4.303	8.406	7.489
Γερμανία	11.518	8.484	11.021	13.969	17.659
Δανία	42	349	744	1.257	996
Ελλάδα	-4.195	-4.066	-6.186	-4.548	-5.145
Εσθονία	-45	-147	-207	-779	-467
Ην. Βασίλειο	6.010	4.552	2.804	9.244	7.088
Ιρλανδία	-1.543	-1.564	-475	-574	87
Ισπανία	-4.358	-7.973	-2.128	-3.511	-428
Ιταλία	188	3.419	4.838	5.587	5.193
Κροατία	-14	-24	-135	-104	-155
Κύπρος	-4	-53	50	31	-112
Λετονία	-51	-200	-395	-950	-792
Λιθουανία	-48	-368	-805	-1.490	-1.501
Λουξ/ργο	-700	-901	-1.150	-1.254	-1.468
Μάλτα	-3	-46	-27	-73	-179
Ολλανδία	3.256	3.153	4.402	3.957	6.358
Ουγγαρία	-156	-176	-1.056	-3.249	-5.624
Πολωνία	-248	-1.410	-4.167	-11.828	-13.481
Πορτογαλία	-1.955	-3.082	-2.651	-5.023	-3.195
Ρουμανία	-158	-572	-1.449	-1.988	-4.485
Σλοβακία	-62	-169	-647	-1.544	-949
Σλοβενία	-34	-112	-48	-533	-758
Σουηδία	1.432	1.230	1.759	2.188	2.603
Τσεχία	-100	-251	-1.045	-2.935	-2.871
Φινλανδία	-167	69	389	678	842
Σύνολο ΕΕ	11.506	2.921	6.207	3.081	4.396

Πηγή: European Commission 2015, EU Expenditure and Revenue 2000-2013 & EU Expenditure and Revenue 2014-2020.

Τα βασικά χαρακτηριστικά του προϋπολογισμού είναι:

1. Το συνολικό του μέγεθος, ως ποσοστό του ΑΕΠ είναι πολύ χαμηλότερο του αντίστοιχου ποσοστού του ομοσπονδιακού προϋπολογισμού των ΗΠΑ. Η εξουσία παραμένει στα κράτη-μέλη, όπου το ποσοστό του εθνικού προϋπολογισμού στο ΑΕΠ είναι μεταξύ 40-50% έναντι κάτω από 2% του κοινοτικού ποσοστού.
2. Από πλευράς κρατών-μελών συνεισφέρουν κυρίως στον προϋπολογισμό η Γερμανία, το Η.Β., η Γαλλία και η Ολλανδία ενώ κύριοι αποδέκτες κοινοτικών πόρων είναι τα κράτη της συνοχής και τα νέα κράτη-μέλη. Ωστόσο ως ποσοστό του ΑΕΠ τους οι δαπάνες αυτές είναι απολύτως ανεπαρκείς για να καλύψουν τις αναπτυξιακές τους ανάγκες.

Ο κοινοτικός προϋπολογισμός υφίσταται σημαντική κριτική από πλευράς πολιτικής, ιδιαίτερα σε ότι αφορά στο ύψος του και την αδυναμία εγγύησης των δημοσιονομικών ελλειμμάτων των κρατών-μελών (όπως αναλύεται στο Κεφ. Περί ΟΝΕ). Εξίσου από ακαδημαϊκής πλευράς η κριτική αφορά στους αλγόριθμους κατανομής και τον τρόπο υλοποίησης και ελέγχου των δαπανών.

